

**LUONTOAIHEISEN RASTIRADAN KEHITTÄMI-
NEN URKIN PILOPIRTTI Oy:lle**

Heli Ranta

Opinnäytetyö
Huhtikuu 2012
Hotelli- ja ravintola-alan koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Hotelli- ja ravintola-alan koulutusohjelma

RANTA HELI:

Luontoaiheisen rastiradan kehittäminen Urkin Piilopirtti Oy:lle

Opinnäytetyö 71 sivua, josta liitteitä 30 sivua
Huhtikuu 2012

Tämä opinnäytetyö tehtiin Urkin Piilopirtti Oy:lle. Työ oli kaksiosainen, jossa tutkittiin Urkin Piilopirtin asiakkaiden mielipiteitä ja aiempia kokemuksia Piilopirtin ohjelmapalveluista ja suunniteltiin ja kehitettiin yritykselle uusi, luontoaiheinen ohjelmapalvelu.

Työn teoriaosuudessa käsiteltiin yritysten tuotekehityksen ja elämyspalveluiden teoriaa sekä elämyskolmiota. Tutkimusosuudessa suoritettiin kolme teemahaastattelua Urkin Piilopirtin asiakkaille. Haastatellut henkilöt edustivat yrityksen pääkäyttäjryhmiä, jotka ovat yritysten TYHY -päivät ja suomalaisten yritysten ulkomaalaiset asiakkaat.

Opinnäytetyön varsinainen suunnittelutyö oli kehitellä idea luontoaiheiselle rastiradalle ja erilaisten luontoaiheisten rastien luominen, jotka koottiin erilliseen rastipankkiin. Tuon rastipankin avulla yritys voi tehdä erilaisia luontoaiheisiä ohjelmapalveluja asiakkailleen. Erilaisia rasteja kehiteltiin yhteensä 40 kappaletta.

Haastatteluissa kävi ilmi, että sekä mies- että naisvoittoiset TYHY-päiviin osallistuvat ryhmät pitivät tärkeänä liikunnallisista ja yhteistyötä kehittävää ohjelmaa. He olivat myös kiinnostuneita luontoaiheisesta rastiradasta, jonka rastit ovat monipuolisia ja joissa osassa pääsee itsekin osallistumaan. Ulkomaalaiset ryhmät tulevat Urkin Piilopirtille usein käymään liikeneuvotteluita, eikä heillä ole käytössään kovin paljon aikaa ylimääräiseen ohjelmaan. Tämän vuoksi he eivät olleet kiinnostuneita osallistumaan ohjelmapalveluihin. Mahdollista heille kuitenkin olisi tarjota lyhyitä, noin tunnin mittaisia ulkoiluja, jolloin ulkomaiset asiakkaat pääsisivät tutustumaan Suomen luontoon.

Haastattelujen perusteella suunniteltiin kolme erilaista rastikokonaisuutta esimerkkinä rastipankin käytöstä. Rastikokonaisuuksissa on otettu huomioon haastatteluissa tulleet toiveet ja ajatukset ohjelmapalveluista ja ryhmän tarpeista. Kokonaisuudet suunniteltiin kahdelle TYHY -päivälle, nais- ja miesvoittoisille ryhmille sekä ulkomaalaisille asiakasryhmille.

ABSTRACT

Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Hotel and Restaurant Management

RANTA HELI:

Developing a Nature Based Programme Service for Urkin Piilopirtti Oy

Bachelor's thesis 71 pages, appendices 30 pages
April 2012

This thesis was conducted for Urkin Piilopirtti Oy. This study had two purposes. The first one was to examine customers' opinions and former experiences, and the second was to plan and develop a new programme service that would be related to nature. The theoretical base for this study covered product development, the theory of experience and adventure services, and the Experience Pyramid.

The study was qualitative. The data were collected through theme interviews. Three customers of Urkin Piilopirtti were interviewed. They represented the main customer groups of Urkin Piilopirtti. Those customer groups are employees of various companies participating in a well-being event and international customer groups. Based on the results of the study and the theoretical base, a new nature-based programme service was developed.

The result of this thesis was the idea of a nature trail and various nature-based tasks to be completed during the trail. Those tasks were gathered in the task bank that contains a total of 40 tasks. Unique task combinations were created for the main customer groups based on the interviews.

Keywords: programme service, nature trail, nature-based tasks, Experience Pyramid.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 URKIN PIILOPIRTTI OY	7
2.1 Urkin Piilopirtti Oy:n liikeidea ja asiakasryhmät	7
2.2 Ohjelmajpalveluiden kehittämistoiveet	8
3 TUOTEKEHITYS	10
3.1 Tuotekehityksen prosessi.....	10
3.2 Ohjelmajpalveluiden kehittäminen	12
4 ELÄMYSTEORIA	14
4.1 Elämyksen kokeminen ja ulottuvuudet	14
4.2 Elämyskolmio	15
4.2.1 Elämyksen elementit.....	16
4.2.2 Kokemuksen tasot	17
4.3 Elämyksiä luonnosta	18
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	20
6 TUTKIMUSTULOKSET	22
7 LUONTOAIHESEN RASTIRADAN SUUNNITTELU.....	26
7.1 Luontoaiheinen rastirata	26
7.2 Elämyksen tuottaminen rastiradalla	27
7.3 Rastiradan perusrunko	28
8 RASTIPAKETTIEN RÄÄTÄLÖINTI ERI ASIAKASRYHMILLE	31
8.1 TYHY-päivien asiakkaat	31
8.1.1 Rastiehdotelma 1, naisvoittoiset ryhmät.....	32
8.1.2 Rastiehdotelma 2, miesvoittoiset ryhmät.....	33
8.2 Ulkomaiset asiakkaat.....	34
9 POHDINTA.....	36
LÄHTEET	40
LIITTEET.....	41

1 JOHDANTO

Sanonta ”vierivä kivi ei sammaloidu” kuvaa mielestäni hyvin yritystoimintaa: jotta yritys pysyisi kiinnostavana asiakkaiden mielestä, on sen kehitettävä ja uudistettava palvelutarjontaansa säännöllisesti. Uusia palveluita ei pidä alkaa kehitellä pelkästään yrityksen omasta halusta ja toiveista, vaan asiakkaiden on pyöritettävä tuota kiveä eli yrityksen on selvitettävä asiakkaiden tarpeet, jotta se voi muokata palveluitaan sellaisiksi, että ne vastaavat todelliseen kysyntään. Näin tätäkin työtä alettiin toteuttaa.

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on kehittää Urkin Piilopirtille uusi, luontoaiheinen ohjelmapalvelu. Kehitystyön pohjaksi tehtiin kolme teemahaastattelua, joiden avulla selvitettiin yrityksen asiakkaiden mielipiteitä ja aikaisempia kokemuksia Piilopirtin ohjelmapalveluista. Tämän lisäksi haastateltiin Urkin Piilopirtin yrittäjää, Jyrki Sasia, jolloin saatiin selville yrityksen omat kehitystoiveet. Näiden tietojen pohjalta luotiin perusrunko luontoaiheiselle rastiradalle ja rastipankki, joka sisältää erilaisia luontoaiheisia rasteja, joita voidaan suorittaa metsässä radan varrella. Asiakasryhmille, joita haastatellut henkilöt edustivat, räätälöitiin rastipakettikokonaisuudet esimerkkinä rastipankin toimintaperiaatteesta. Opinnäytetyö koostuu kahdesta osasta: tutkimusosuudesta sekä tutkimustulosten ja teorian pohjalta luodusta rastiradasta ja rasteista.

Tärkeää rastiradan kehittämisessä oli luoda puitteet uusien kokemusten ja elämyksien syntymiselle. Suunnittelussa käytettiin apuna elämysteoriaa ja elämyskolmiota, joiden avulla rastirataan saatiin elämyksellisyyttä lisääviä tekijöitä. Työssä on esitelty myös luonnon vaikutusta ihmisten hyvinvoinnille, joka osaltaan tukee tämänkaltaisen ohjelmapalvelun positiivisia puolia. Ohjelmapalvelun rakenteen suunnittelussa on mukailtu tuotekehitysprosessia.

Työssä halutaan tuoda esille, että ohjelmapalveluiden yksilöinti asiakasryhmän tarpeiden ja toiveiden mukaan on tärkeä keino saada aikaan sekä tyytyväisiä asiakkaita että onnistuneita tuotteita. On tärkeää, että asiakkaat voivat kokea saavansa ammattitaitoisen henkilökunnan suunnitteleman ja toteuttaman tuotteen, josta jokaiselle jäisi hyvä mieli ja jokin uudenlainen kokemus ja elämys.

Työn aihepiiri on mielestäni hyvin mielenkiintoinen, sillä työssä saan käyttää osaamistani ja tietojani monipuolisesti. Kehitystyössä tulevat esille restonomiopintoihin liittyvät elämysmatkailu- ja ohjelmapalveluasiat sekä aiempiin metsätalouden opintoihini ja omiin kiinnostuksen kohteisiini liittyvät luontoasiat. Tärkeää työssä on myös sen konkreettinen lopputulos eli luontoaiheinen rastirata ja rastit.

Työn aiheen sain Tampereen Ammattikorkeakoulun Hyvinvointimatkailun kehittämiskeskus -hankkeen kautta. Hankkeen tarkoituksena on suunnitella ja perustaa Tampereen Ammattikorkeakoulun yhteyteen uusi Hyvinvointimatkailu kehittämiskeskus, joka toimii eräänlaisena yhteyslinkkinä hyvinvointimatkailuun liittyvien tahojen välillä, kuten yritysten ja oppilaitosten. Tämä opinnäytetyö on hyvä esimerkki kehittämiskeskuksen toiminnasta, sillä yksi keskuksen toimintatavoitteista on ohjata yrityksiltä tulleiden kehitysideoiden ja opinnäytetyöhön soveltuvien aiheiden opiskelijoille toteutettavaksi.

2 URKIN PIILOPIRTTI OY

2.1 Urkin Piilopirtti Oy:n liikeidea ja asiakasryhmät

Urkin Piilopirtti Oy on Hämeenkyrön, Nokian ja Ylöjärven rajoilla sijaitseva yritys, joka tarjoaa monipuolisesti erilaisia palveluita asiakkailleen. Yrityksen palveluihin kuuluvat majoitus- ja ravintolapalvelut, kokous- ja juhlapalvelut sekä erilaiset elämyspalvelut. Urkin Piilopirtti sijaitsee vain 23 kilometrin päässä Tampereen keskustasta, mutta kuitenkin luonnon rauhassa, metsän keskellä. Urkin Piilopirtissä on mahdollista pitää erilaisia kokouksia, koulutuksia ja työnhyvinvointipäiviä, eli TYHY-päiviä. Myös erilaisiin perhejuhliin, kuten häihin, yrityksen tilat sopivat hyvin. (Urkin Piilopirtti –esite.)

Majoituspalveluita varten Piilopirtillä on hotelli, jossa on 14 huonetta. Lisäksi yrityksellä on kaksi 4 hengen asuntoa pidempiaikaista majoittumista varten. Yrityksellä on myös tilausravintola, jossa valmistetaan ruokaa kotimaisista ja lähellä tuotetuista raaka-aineista. (Urkin Piilopirtti –esite.) Urkin Piilopirtissä järjestetään taidenäyttelyitä, sillä kulttuuri tärkeä osa yrityksen liikeidea. Yrityksen pihapiirissä on useita taideteoksia ja hotellihuoneiden sisustuksessa on käytetty erilaista taidetta. (Sasi 2011.)

Piilopirtti tarjoaa asiakkailleen monipuolisia liikunta-, elämys- ja luontopalveluita. Kaikkiin kokous- ja koulutuspalveluihin on mahdollista liittää erillisiä ohjelmalveluita, kuten kanootilla melomista alueella sijaitsevalla järvellä tai värikuulasotaa lähimetsissä. Asiakkaat voivat nauttia myös turve- ja yrttisaunoista. Lisäksi lähialueen metsät tarjoavat hyvät mahdollisuudet toteuttaa erilaisia luontoretkiä ja liikuntarasteja. (Urkin Piilopirtti Oy.) Näiden palveluiden tuottamiseen Piilopirtti käyttää pääasiassa yrityksen yhteistyökumppaneita ja muita ulkopuolisia yrityksiä (Sasi 2011).

Oman elämyksensä antaa saunominen järvenrannalla sijaitsevassa presidenttisaunassa, jossa on tilat 30 hengelle. Asiakkaat voivat valita, haluavatko he saunoa vanhassa savusaunassa ja uudemmassa sähkösaunassa. Yrityksen nimi juontaakin juurensa juurista savusaunasta, sillä presidentti Urho Kekkosella oli tapana tuoda tärkeitä kokousvieraitaan kyseiseen savusaunaan saunomaan ja keskustelemaan tärkeistä asioista ja kaupoista. (Sasi 2011.)

Urkin Piilopirtti on tilauspalveluyritys. Sen pääasiakassegmentit ovat erilaiset ryhmät, jotka ovat usein yritysasiakkaita, kuten yksi- tai kaksipäiväisten kokousten asiakkaat, suomalaisten yritysten ulkomaiset asiakkaat ja yritysten TYHY-päivien osallistujat. Yksityishenkilöt käyttävät Piilopirttiä saunailtoihin ja erilaisiin perhejuhliin. (Sasi 2011.)

Asiakasryhmien koot ovat vaihtelevia. Suurin ryhmä on ollut 144 hengen TYHY -päivä, ja pienimmät ryhmät ovat olleet muutaman hengen kokousryhmiä. Asiakasryhmät ovat muutenkin hyvin vaihtelevia, sillä asiakkaana voi olla johtotason henkilöitä kuin myös toteuttavan tason, ”lattiataason” työntekijöitä (Sasi 2012.)

2.2 Ohjelmapalveluiden kehittämistoiveet

Urkin Piilopirtin omistajan ja yrittäjän Jyrki Sasin haastattelussa tuli esille hänen halu ja omat suunnitelmat yrityksensä ohjelmapalveluiden kehittämiseksi. Ohjelmapalveluiden suunnittelu on kuitenkin haasteellista, koska yrityksen asiakasryhmät ovat keskenään erilaisia. Tämän vuoksi on hyvä, että yrityksen palvelut olisivat monipuoliset ja laajat, jolloin jokaiselle asiakasryhmälle voisi löytyä mieluista tekemistä. Jyrki Sasi kertoi haluavansa lisätä erityisesti julkisen sektorin naisasiakasryhmien määrää kehittämällä heitä kiinnostavaa ohjelmaa. (Sasi 2011.)

Sasin mukaan kehityssuunnitelmat ovat lähteneet myös yrityksen asiakkaiden toiveista, sillä he ovat kyselleet Sasilta mahdollisuuksia osallistua eripituisiin luonto-ohjelmiin, esimerkiksi tunnin mittaisesta luontoretkestä useamman tunnin pituisiin. Asiakkaat ovat esittäneet toiveita eräänlaisesta mini Lapista, joka toteutettaisiin kuitenkin ilman koira- valjakoita ja poroja. Sasin mukaan kysyntää on siis ollut erityisesti luontopainotteiselle ohjelmalle.

Sasi toivoo, että ohjelmapalveluissa hyödynnetään Urkin Piilopirtin lähiympäristöä ja metsiä, koska suomalainen luonto on kaunista ja se on suosittu matkakohde sekä ulkomaisten että kotimaistenkin turistien keskuudessa. Lisäksi Piilopirtin lähialueet ovat monipuolisia ja kauniita. Lähimetsistä löytyy muun muassa suoalue, Kaitajärvenvuoret, metsälampi ja kalasääksen pesä, jotka kaikki ovat omalla tavallaan erikoisia nähtävyyksiä.

Tavoitteena Sasilla on kehitellä ohjelmapalveluita Kaitajärvenvuorten alueille, jossa hän on vierailut eri luontoasiantuntijoiden kanssa, jotka ovat kertoneet alueen erityispiirteistä ja erikoisista kasvilajeista. Sasi uskoo, että kyseinen alue olisi mielenkiintoinen tutustumiskohde ja toimintaympäristö myös Piilopirtin asiakkaiden mielestä.

Koska Piilopirtin pääasiakasryhmät ovat yritysasiakkaita, yksi kehittämiskohde Piilopirtillä on kesälomanaika. Yrityksen pitäisi kehittää enemmän yksityisille asiakkaille sopivia palveluita, jotka voisivat vieraila Piilopirtillä kesäisin. Tällöin uudet asiakasryhmät olisivat sekä suomalaiset matkailijat, että erityisesti ulkomaalaiset turistiryhmät, jotka Sasi kokee mielenkiintoiseksi ja mahdolliseksi käyttäjäryhmäksi, jota tavoitella. Sasin mukaan myös vuodenajat, erityisesti talvi, antavat haasteita luonto-ohjelmapalveluiden suunnittelulle ja erityisesti toteutukselle, mutta tähänkin yrityksen on hyvä panostaa. (Sasi 2012.)

3 TUOTEKEHITYS

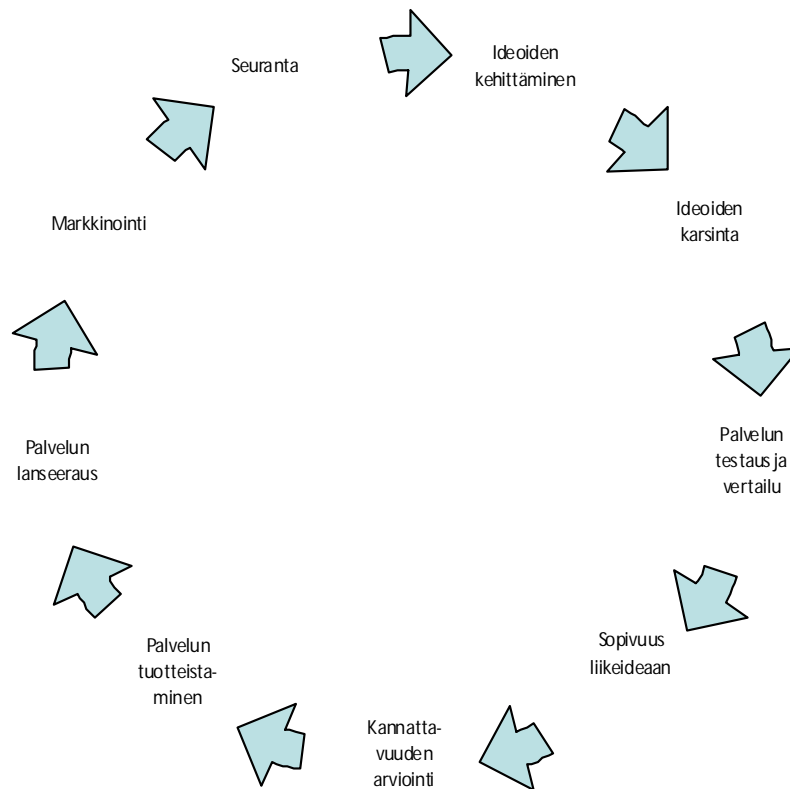
3.1 Tuotekehityksen prosessi

Kun uutta tuotetta tai palvelua aletaan suunnitella, on pidettävä mielessä, että se tuotetaan aina asiakasta varten. Tuotesuunnittelun ja -kehittelyn onkin tapahduttava asiakaslähtöisesti. Tällöin pystytään takaamaan se, että syntyvälle tuotteelle tai palvelulle on todellista kysyntää markkinoilla. (Rissanen 2005, 118.)

Tuotekehityksen lähtökohtana on yrityksen tarve tai halu kehittää nykyisiä palveluitaan. Tuotekehityksen avulla voidaan parantaa yrityksen jo olemassa olevia palveluita, mutta myös kehitellä aivan uusia palveluita. Palvelujen muutostarve voi johtua joko asiakaskunnan muuttumisesta tai heidän tarpeidensa muutoksesta tai yrityksen omasta halusta muuttaa palveluitaan ja asemaansa kilpailijoidensa keskuudessa. Myös toiminnan laajentaminen, lisämyynnin tavoittelu tai kokonaan uuden yrityksen perustaminen ovat yleisiä syitä tuotekehitykselle. Vaikka tuotekehityksen tarve lähtisikin yrityksen omasta tarpeesta muuttaa toimintaansa, on suunnittelussa muistettava ottaa huomioon asiakkaat ja heidän tarpeensa. (Rissanen 2005, 199.)

Tuotekehitys kuvataan yleensä etenevänä ja jatkuvana prosessina, joka alkaa uusien palveluideoiden kehittämisestä. Koska kyseessä on prosessi, sitä kuvataan usein kaavioilla (kuvio 1), jossa näkyy selvästi prosessin jatkuvuus. Tuotekehityksen prosessi jaetaan kahteen vaiheeseen: suunnitteluun ja toteutukseen. (Komppula & Boxberg 2002, 98.)

Ennen kuin tuotekehitykseen ryhdytään, on tärkeää selvittää asiakkaiden tarpeet. Tällöin saadaan selville, millaisille tuotteille tai palveluille markkinoilla olisi tarvetta. (Komppula & Boxberg 2002, 96–97.) Tärkeää on määrittää myös yrityksen omat tavoitteet ja mitä se odottaa uudelta palvelulta. Onko tavoitteena saada uusia asiakkaita, parempaa menekkiä vai suurempia tuloja?

KUVIO 1. Tuotekehityksen prosessikaavio (Verhelä & Lackman 2003, 76; Kompula & Boxberg 2002, 99).

Ideointivaiheessa ideoidaan vapaasti uusia palveluita sekä käytetään lähdemateriaalina asiakaskyselyistä saatuja ehdotuksia. Ideointia voidaan tehdä esimerkiksi yrityksen sisäisessä aivoriivessä tai järjestämällä ideakilpailu, tai niitä etsiä myös muilta saman alan yrityksiltä, jotka ovat menestyneet toiminnassaan eli käyttämällä benchmarking -arviointia. Suotavaa ei kuitenkaan ole kopioida toisen yrityksen ideaa kokonaan itselleen. (Verhelä & Lackman 2003, 76–77.)

Tämän vaiheen jälkeen ideoista valitaan parhaimmat ja toteuttamiseen sopivimmat, joita aletaan kehittää ja vähitellen tuotteistaa, jolloin ideat muutetaan todellisiksi tuotteiksi tai palveluiksi. Tähän vaiheeseen kuuluu myös tuotteen testaus. Tuotteen tai palvelun testaaminen on tärkeää, jotta siinä olevat mahdolliset puutteet tulevat ilmi ennen todellisia asiakkaita. Testihenkilöiden on hyvä olla yrityksen ulkopuolelta valittuja, koska he eivät ole sopivia henkilöitä arvioimaan itse suunnittelemaansa tuotetta tai palvelua. (Verhelä & Lackman 2003, 78).

Tärkeää tuotekehitysprosessissa on miettiä, sopiiko suunniteltu idea yrityksen liiketoiminta-ajatukseen ja onko se samassa linjassa yrityksen muiden tuotteiden tai palvelui-

den kanssa. Kehitysprosessissa on mietittävä myös idean kannattavuutta, kuluja ja tulevia tuottoja. Apuna käytetään kannattavuuslaskelmaa, jossa tuote tai palvelu hinnoitellaan ja lasketaan siitä saatava kate. (Verhelä & Lackman 2003, 76)

Ennen kuin tuote tai palvelu on valmis markkinoille, on sen kustannustehokkuutta ja myyntimenestystä arvioitava kunnolla. Näiden arviointien jälkeen seuraa kehitysprosessin viimeinen vaihe, joka on tuotteen kaupallistaminen eli myyntiin saaminen ja markkinointi. Tämän jälkeen on kuitenkin edelleen tärkeää seurata tuotteen menekkiä ja kannattavuutta, sekä arvioida, olisiko tuotteelle tehtävä vielä jonkinlaisia parannuksia. (Borg, Kivi & Partti 2002, 134; Rissanen 2005, 198.)

3.2 Ohjelmapalveluiden kehittäminen

Ohjelmapalvelut jaetaan usein kolmeen erilaiseen ryhmään niiden toiminnallisuuden mukaan. Ryhmät ovat passiivinen, puoliaktiivinen ja aktiivinen. Ohjelmapalvelut muodostuvat yleensä jonkin teeman ympärille. Ohjelmapalveluiden kehittämisvaiheessa on siis otettava huomioon nämä kaksi seikkaa; miten toiminnallista ohjelmaa ollaan suunnittelemassa ja millainen sen teema on. Teemoja voivat olla esimerkiksi luonto, kulttuuri, liikunta tai terveys. Nämä päätökset vaikuttavat ohjelmapalvelun luonteeseen ja asiakasuntaan. (Komppula & Boxberg 2002, 133.)

Ohjelmapalveluita suunniteltaessa on muistettava erityisesti asiakkaiden tarpeet. On hyvä miettiä, millainen kokemus asiakkaalle halutaan antaa. Ohjelmapalvelujen kehittäminen alkaakin palvelun kokonaistavoitteiden miettimisellä. Näihin tavoitteisiin on myös valitun teeman sovittava. (Verhelä & Lackman 2003, 77.) Tämän lisäksi ryhmän koko, sen taidot ja muut taustatekijät vaikuttavat pitkälti lopullisen ohjelmapalvelun luonteeseen. Tärkeää suunnittelussa on ottaa huomioon vuodenaika ja päivän pituus. Myös ohjelmaan varattu aika on huomioitava suunnitteluvaiheessa. Lisäksi ohjelmapalveluun vaikuttaa toimintaympäristö, kuten tapahtuuko ohjelma luonnossa vai kaupunkiympäristössä. Toimintaympäristö antaa ohjelmapalvelulle mahdollisuuksia, mutta myös rajoitteita. (Verhelä & Lackman 2003, 77–78.)

Esimerkiksi luontoaiheisten ohjelmapalveluiden suunnittelussa tärkeää on miettiä menetelmiä, joilla palvelu suoritetaan. Menetelmien valinnassa on jälleen tärkeää ottaa huo-

mioon kohderyhmä ja sen tavoitteet. Erilaisia toteutusmenetelmiä ovat esimerkiksi rastirata, teemaopastus, kilpailu, maastoruokailu tai vaellus. Kun ohjelmapalvelu on suunniteltu valmiiksi, on sen jälkeen vielä hoidettava käytännön asiat, joita voivat olla erilaiset tarvittavat luvat ja varuste- ja välinehankinnat. Tärkeää on ottaa huomioon myös turvallisuusasiat. (Verhelä & Lackman 2003, 78.)

Ohjelmapalvelut on hyvä testata ennen käyttöön ottoa. Tällöin saadaan selville mahdolliset puutteet tai ongelmakohdat ja ne voidaan korjata ennen todellista asiakasryhmää. Hyvä apuväline suunnittelussa on tarkan tuotekuvauksen tekeminen, jossa ohjelma kuvataan etenevänä prosessina. Tästä kuvauksesta käytetään nimitystä blueprinttaus eli tuotanto- ja kulutuskaavion luominen. Tällaisen tuoteselostuksen avulla pystytään pitämään palvelun laatutaso samana jokaisessa palvelutilanteessa, kun joka kerta noudatetaan samaa kaavaa. (Verhelä & Lackman 2003, 78–79.)

4 ELÄMYSTEORIA

4.1 Elämyksen kokeminen ja ulottuvuudet

Yritysten ohjelmopalveluilla halutaan tuottaa asiakkaille elämyksiä. Samalla yrityksestä halutaan luoda positiivinen kuva onnistuneilla, uusilla ja erilaisilla elämyksillä. Elämys on kuitenkin vaikeasti määriteltävä asia, koska elämyksen kokeminen riippuu aina asiakkaasta, eivätkä kaikki ihmiset koe samaa tapahtumaa yhtä voimakkaasti tai elämyksellisesti. Elämys on aina subjektiivinen kokemus, joka riippuu kokijasta itsestään. (Verhelä & Lackman 2003, 34–35.)

Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus on tutkinut elämysteoriaa ja on myös määritellyt elämystä käsitteenä. Sen mukaan elämys on aina positiivinen, muistijäljen jättävä, ainutkertainen ja henkilökohtainen kokemus. (Verhelä & Lackman 2003, 35.) Elämys on monin eri aistein koettava asia. Ja koska elämys on aina subjektiivinen kokemus, ei voida väitellä, onko se oikein vai väärin. (Komppula & Boxberg 2002, 27.)

Käytännössä yritys ei siis voi tarjota asiakkailleen elämyksiä, koska elämyksen syntyminen riippuu asiakkaasta itsestään, eivätkä kaikki ihmiset koe samaa tapahtumaa elämyksenä. Elämys koostuu usein useammasta hyvin onnistuneesta kokemuksesta. Yrityksen tehtävänä on vain tarjota puitteet ja mahdollisuudet elämyksen syntymisille. Yrityksen on tärkeää keskittyä palvelun laatuun ja vuorovaikutukseen asiakkaiden kesken ja ottaa huomioon palvelu kokonaisuutena. (Verhelä & Lackman 2003, 35–36.)

Elämysteorian mukaan erilaiset elämykset voidaan jakaa neljään ryhmään riippuen siitä, miten aktiivisesti tai passiivisesti asiakas osallistuu tapahtumaan, joka tuottaa elämyksen. Käytännössä ryhmät jaetaan sen mukaan, miten paljon asiakas itse osallistuu elämyksen tuottamiseen eli osallistuuko henkilö elämykseen fyysisesti vai ainoastaan henkisesti. (Komppula & Boxberg 2002, 28–30; Verhelä & Lackman 2003, 36.)

Passiivinen osallistuminen on sitä, että asiakas pelkästään seuraa tapahtumaa, joka jollain tapaa kiehtoo häntä, mutta hän ei kuitenkaan ole itse osallistumassa sen tekemiseen tai toteuttamiseen mitenkään. Esimerkki tällaisesta passiivisesta elämyksestä on eloku-

vissa tai konsertissa käyminen. Tätä elämystä kutsutaan myös **vihteelliseksi elämykseksi**. (Komppula & Boxberg 2002, 28–30; Verhelä & Lackman 2003, 36.)

Aktiivisessa osallistumisessa asiakkaalla itsellään on merkittävä rooli elämyksen toteuttamisessa. Usein tällainen elämys on jokin opetuksellinen elämys, kuten melontakurssi. Vaikka asiakkaat ovatkin toiminnassa aktiivisesti läsnä, he eivät kuitenkaan ole tuottamassa koko tapahtumaa, vaan he ovat osallistujia järjestetyssä ohjelmassa. Elämys, jossa asiakas on läsnä ja itse tuottamassa elämystä kutsutaan **todellisuuspakoiseksi elämykseksi**. Todellisuuspakoisessa elämyksessä asiakas osallistuu sekä aktiivisesti että fyysisesti tapahtumaan. Esimerkiksi erävaellus on todellisuuspakoista elämystä. (Komppula & Boxberg 2002, 28–30; Verhelä & Lackman 2003, 36.)

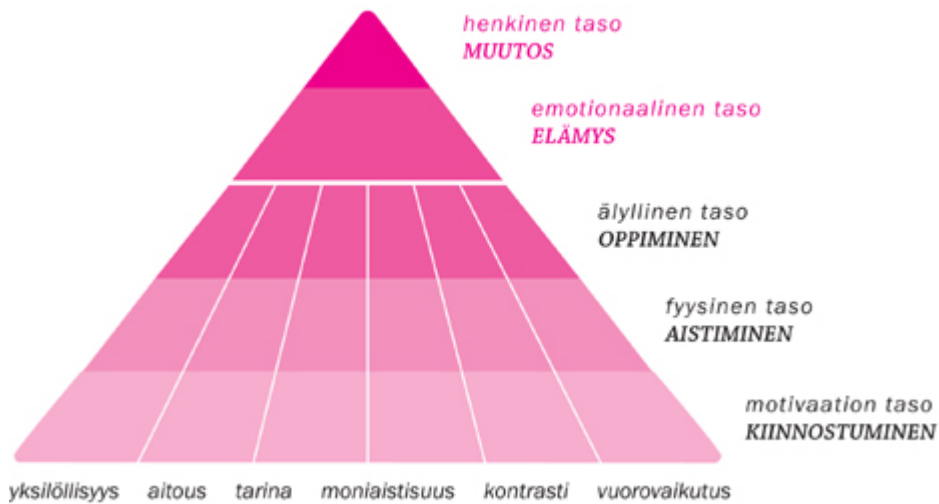
Kun todellisuuspakoisessa elämyksessä asiakas muuttuu passiiviseksi, kokee asiakas **esteettisen elämyksen**. Tällöin asiakas ei ole enää aktiivisesti mukana elämyksessä, vaan seuraa sitä passiiviseksi. Hyvä esimerkki tällaisesta elämyksestä on maisemien ihailu. (Komppula & Boxberg 2002, 28–30; Verhelä & Lackman 2003, 36.)

4.2 Elämyskolmio

Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus LEO on kehitellyt elämyskolmion, jonka avulla tuotteiden ja palveluiden elämyksellisyyttä voidaan suunnitella ja kehittää. Elämyskolmion avulla tuotetta voidaan tarkastella kahdesta eri näkökulmasta, tuotteen elementtien kannalta sekä asiakkaan saaman kokemuksen kannalta. (LEO - Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus 2009.)

Elämyskolmion teorian elämyksellinen tuote sisältää kuusi erilaista elementtiä, jotka ovat yksilöllisyys, aitous, tarina, moniaistisuus, kontrasti ja vuorovaikutus. Nämä elementit muodostavat elämyskolmion perustan (kuvio 2) ja niiden avulla tuote elämyksellistetään. Ottamalla tuotteen suunnittelussa nämä elementit huomioon, luodaan puitteet elämyksen syntymiselle. (LEO - Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus 2009.)

Elämyskolmion oikeassa reunassa sijaitsevat elämyksen kokemisen tasot. Ne kuvastavat asiakkaan kokemia tunteita tuotteesta ja myös kokemustason muuttumista eli elämyksen syntymistä.

KUVIO 2. Elämyskolmio (LEO - Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus 2009).

4.2.1 Elämyksen elementit

Kuten kuvista 2 näkee, elämyskolmion perustan luovat elämyksen elementit. Ne ovat tuotteen peruspilarit, joita yritys käyttää apunaan, kun se haluaa luoda asiakkailleen tuotteen tai palvelun, joka johtaa elämukseen. (LEO - Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus 2009).

Yksilöllisyydellä tarkoitetaan sitä, että tuote on niin ainutkertainen, ettei mistään muualta löydy samanlaista tuotetta. Yritys pystyy luomaan yksilöllisyyden palvelullaan, olemalla joustava ja suunnittelemalla tuotteet asiakkaiden omien toiveiden mukaisiksi. (LEO - Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus 2009).

Aitous elämyksen tekijänä tarkoittaa uskottavuutta. Tuote on koettava uskottavaksi ja aidoksi, vaikka se olisi täysin keksitty. Aitous liittyy tuotteen **tarina**, joka elämyksen kolmas elementti. Tarinalla sidotaan yhteen eri elementit ja se toimii tuotteen juonena. Sen avulla myös kerrotaan perusteet tuotteelle, miksi se on olemassa ja mitä sillä tehdään, sekä perustellaan, miksi asiakkaan on osallistuttava tapahtumaan. (LEO - Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus 2009).

Elämyskolmion neljäs elementti on **moniaistisuus**. Tuote on pystyttävä aistimaan monin eri aistein. Jotta asiakkaan elämys voisi olla vahva, hänen olisi koettava jotain visu-

aalisesti, tuoksujen kautta, kuulemalla, tuntemalla ja maistamalla. On myös tärkeää, että kaikki aistiärsykkeet ovat sopusoinnussa keskenään ja tällä tavoin tukevat ja vahvistavat toisia aistimuksia. (LEO - Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus 2009).

Elämys on usein kokemus, joka poikkeaa ihmisten arkipäivästä. Tämän vuoksi **kontrasti** on yksi elämyskolmion elementeistä. Kontrastilla tarkoitetaan erilaista kokemista, joka samalla vapauttaa kokijan näkemään asioita uudella tavalla ja pääsemään irti vanhoista tottumuksista. Tässä elementissä on tärkeää huomioida asiakkaiden erilaiset lähtökohdat. (LEO - Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus 2009).

Viimeinen elementti on **vuorovaikutus**. Elämyksen tunnetta vahvistaa yhdessä kokeminen, yhteisöllisyyden tunne. Sen vuoksi on luotava mahdollisuus vuorovaikutuksen syntymiseen tuotteen, tuottajien ja muiden asiakkaiden välillä. (LEO - Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus 2009).

4.2.2 Kokemuksen tasot

Elämyskolmio koostuu elämyksen elementtien lisäksi viidestä kokemuksen tasosta. Kuten elämyskolmiosta (kuvio 2) näkee, kokemus alkaa kiinnostumisesta ja aistimisesta. Tämän jälkeen seuraa kokemuksesta oppiminen ja lopullinen elämyksen tunne, josta parhaimmillaan seuraa vielä henkinen muutos. (Kulmala 2007, 44.)

Motivaation taso on kokemuksen tasoista ensimmäinen. Silloin asiakkaan mielenkiinto herää tuotetta kohtaan. Tarkoituksena on luoda asiakkaalle ennako-odotuksia tuotteesta, sekä halu päästä osallistumaan ja kokemaan. Motivaation tasolle tärkeää on se, että mahdollisimman moni elämyksen elementeistä tulisi esille. Elementit toimivat motivaation ja kiinnostuksen herättelijöinä.

Motivaation tasoa seuraa **fyysinen taso**, jossa asiakas kokee, tuntee ja havaitsee tuotteen. Aistien avulla asiakas tunnistaa, missä hän on ja mitä on tapahtumassa. Fyysisellä tasolla tuotteen tekninen laatu, käytettävyys ja toimivuus tulevat ilmi. (LEO - Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus 2009).

Näiden jälkeen asiakas alkaa prosessoida ympäristöstä saamia ärsyksiä. Kyseessä on **älyllinen taso**, jolloin asiakas päättää, onko hän ollut tyytyväinen tuotteeseen vai ei. Tuon päätöksen hän tekee saamiensa aistiärsykkeiden perusteella. Älyllisellä tasolla tuotteen on tarjottava asiakkailleen oppimis- ja harjaantumiskokemuksia, jotta se olisi hyvä tuote. Asiakkaille on siis tarjottava tuote tai palvelu, josta on mahdollista oppia jotain uutta, kehittyä ja saada uutta tietoa. (LEO - Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus 2009).

Varsinainen elämys koetaan neljännellä eli **emotionaalisella tasolla**. Positiivinen tunnereaktio vaatii, että kaikki elämyksen peruselementit on tähän mennessä huomioitu hyvin ja fyysinen sekä älyllinen taso ovat olleet toimivia. (LEO - Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus 2009). Elämyksen kokeminen on jokaisella kuitenkin yksilökohtainen, eivätkä kaikki sitä välttämättä koe samasta tuotteesta. Tähän tasoon tuottajakaan ei voi enää vaikuttaa, vaan elämyskokemus on henkilökohtaista (Kulmala 2007, 45).

Viimeinen taso on **henkinen taso**, jolloin asiakkaan kokema positiivinen elämys voi saada aikaan muutoksen. Asiakas voi kokea muuttuneensa ihmisenä tai omaksuneensa jotain uutta minäkuvaansa. Onnistuneen elämyksen avulla asiakas voi löytää uusia harrastuksia tai ajattelutapoja. Tällöin voimakas ja positiivinen elämys on antanut asiakkaalle uusia voimavaroja elämään (LEO - Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus 2009).

4.3 Elämyksiä luonnosta

Luonnossa liikkuminen antaa ihmisille paljon, sillä sen avulla voi sekä ylläpitää että lisätä työkykyä, terveyttä ja kuntoa. Erilaiset ulkoiluharrastukset antavat ihmisille myös psykologisia hyötyjä: henkistä hyvinvointia ja itsensä ilmaisemisen taitoa. Luonnosta saadaan esteettisiä kokemuksia, jotka myös virkistävät ihmisiä. Nykyään onkin alettu puhua enemmän luonnossa liikkumisen synnyttämistä hyvinvointivaikutuksista. (Sievänen 2002, 298–300.)

Luonnossa liikkuminen vaikuttaa ihmisen psyykkiseen puoleen, koska sillä on todettu olevan sekä terapeuttisia että elvyttäviä vaikutuksia. Luontoympäristö auttaa toipumaan stressistä ja henkisestä uupumuksesta ja oleskelu luonnossa antaa ihmisille myönteisiä

tuntemuksia, jotka parantavat ihmisten mielialaa ja hyvinvointia. Rentoutumista tapahtuu jo 5–7 minuutissa. (Karjalainen 2008.)

Luonnon elvyttäviin vaikutuksiin kuuluvat myös fysiologiset muutokset: verenpaine ja pulssi laskevat ja lihasjännitykset vähenevät sekä keskittymis- ja suorituskkyky paranevat. (Karjalainen 2008.) Eira-Maija Savosen (2010) tutkimusten mukaan luonnossa oleskelun vaikutukset näkyvät fysiologisissa mittauksissa jo ensimmäisillä minuuteilla. Tunteisiin luonto vaikuttaa noin 20 minuutin jälkeen ja yli 40 minuutin oleskelu luonnossa elvyttää ihmisten tarkkaavaisuutta.

Luonto on hyvä ympäristö elpymisille, koska siellä näy normaali- ja kaupunkielämässä olevaa kiirettä ja stressiä aiheuttavia tekijöitä. Luonnossa on vähän liikettä ja hälinää tai voimakkaita ärsykeitä tai yleistä kaaosta, jota tuntuu olevan kaupungissa. Luonto on siis jokaiselle ihmiselle erilainen ympäristö verrattuna työpaikan tai kodin kiireisiin ja meluun. (Karjalainen 2008.)

Luontoretkestä saatava elpyminen ja hyvinvointi on arvioitu koostuvan neljästä eri tekijästä. Ensimmäinen on lumoutuminen, joka johtuu paikasta ja siitä, että ihmisen tarkkaavaisuus kiinnittyy tahattomasti johonkin maisemaan tai yksityiskohtaan metsässä. Tällöin ihminen unohtaa mieltä vaivaavat asiat ja hän keskittyy vain näkemäänsä. Toinen tekijä on arkipäivästä irtautumisen tunne, joka syntyy lumoutumisesta ja itsensä unohtamisesta. Kolmannessa vaiheessa ympäristö koetaan riittävän laajaksi ja yhtenäiseksi ja samalla myös johdonmukaiseksi paikaksi, joka tuo tyydytyksen ja ihminen kokee olevansa osa tuota kokonaisuutta, joka johtaa lopulta neljänteen tekijään, jolloin ihminen kokee ympäristön sopivan itselleen. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikki koettu on sopusoinnussa omien toiveiden ja mieltymysten kanssa. (Korpela 2001, 172.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyöhöni liittyvä tutkimusosuus oli laadullinen tutkimus, jossa tiedonkeruun menetelmänä käytettiin teemahaastatteluita. Haastateltaviksi henkilöiksi valittiin ihmisiä, jotka olivat olleet asiakkaina Urkin Piilopirtillä aiemmin, koska tarkoituksena oli kerätä tietoa henkilöiden kokemuksista Piilopirtin ohjelmapalveluista. Haastatteluiden avulla haluttiin saada kehitysehdotuksia ja kommentteja yrityksen ohjelmapalveluista ja samalla saada selville, olisivat asiakkaat kiinnostuneita osallistumaan suunniteltavaan luontoaiheiseen rastirataan. Haastattelutuloksia käytettiin pohjana uuden ohjelmapalvelun suunnittelussa.

Haastateltavia henkilöitä oli yhteensä kolme ja he edustivat Urkin Piilopirtin pääkäyttäjryhmiä. Yksi haastateltavista oli johtavassa asemassa suomalaisessa yrityksessä, joka tuo Piilopirtille omia ulkomaalaisia yritysasiakkaitaan käymään erilaisia liikeneuvotte-luita. Muut kaksi haastateltavaa henkilöä edusti yrityksiä, jotka järjestävät työhyvinvointipäiviä Piilopirtillä. He olivat itse osallistuneet TYHY-päivien järjestelyihin ja varsinaiseen päivään. Haastateltavat kertoivat pääosin omia mielipiteitään ja ajatuksiaan aiemmista kokemuksistaan, mutta myös havaintojaan muiden toiminnasta ja ajatuksista toiminnasta Piilopirtillä. Tällä tavoin saatiin tietoa siitä, miten nämä asiakkaat olivat kokeneet erilaiset ohjelmapalvelut ja miten niitä heidän mielestään pitäisi kehittää.

Haastattelut tehtiin maaliskuussa 2012. Haastatteluja varten tehtiin kysymyslomake (liite 1), jota haastattelutilanteissa noudatettiin. Haastattelukysymyksissä selvitettiin ensin haastateltavan henkilön taustat ja yritys, jonka jälkeen keskityttiin aiempiin käynteihin Urkin Piilopirtillä ja kokemuksiin niistä. Lopuksi kysyttiin haastateltavien kiinnostusta ja mielipiteitä luontoaiheisen rastiradan käytöstä sekä radan suunnitteluun liittyvistä asioista.

Yksi haastattelu tehtiin haastateltavan henkilön työpaikalla ja kaksi haastattelua tehtiin puhelimitse, koska se oli haastateltaville henkilöille helpompaa, sillä heidän työpaikansa ei sijaitse Tampereella. Haastattelut kestivät 15–25 minuuttia. Puhelinhaastattelut olivat lyhyempiä, koska puhelimesta haastattelutilanne oli kaavamaisempi kuin kasvotusten tapahtunut haastattelu, jossa keskustelu karkasi välillä varsinaiseen haastatteluun liittymättömiin aiheisiin. Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin, jonka jälkeen

tuloksia tarkasteltiin ja niistä etsittiin vastauksia haastattelukysymyksiin ja mahdollisia yhteneväisyyksiä.

Tarkoituksena oli haastatella useampia henkilöitä, mutta kaikki henkilöt, joihin oltiin yhteydessä, eivät olleet kiinnostuneita osallistumaan haastatteluun, sillä he eivät olleet vierailleet Urkin Piilopirtillä, eivätkä siis olleet haastattelukelpoisia vastaamaan kysymyksiin, jotka koskivat yrityksen ohjelmapalveluita. Toisaalta jo näissäkin haastatteluisa tuli esille samanlaisia ajatuksia ohjelmapalveluiden sisällöstä ja niiden soveltuvuudesta esimerkiksi TYHY-päiviin. Luotettavamman ja yleistettävämmän haastattelutuloksen olisi tietenkin tullut suuremmalla haastateltavien määrällä. Tässä tapauksessa haastattelutulokset ovat tapauskohtaisia, eikä voida olettaa, että yrityksen kaikki asiakkaat ajattelisivat samalla tavoin.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Haastatteluiden avulla saatiin selville, millaisia kokemuksia eri asiakasryhmien edustajat olivat Urkin Piilopirtillä saaneet ja millaisia toiveita heillä olisi yrityksen palveluille. Kaikki haastatellut henkilöt olivat vierailleet edustamiensa asiakasryhmien kanssa Urkin Piilopirtillä vähintään yhden kerran ja vastasivat haastattelukysymyksiin näiden käyntikertojen pohjalta. Kaikki sanoivat olevansa kiinnostuneita käymään jatkossakin Urkin Piilopirtillä, tosin yksi haastateltavista sanoi suoraan, ettei se käytännössä ole kuitenkaan mahdollista rahan ja kiireellisen työn vuoksi.

Kaikki ryhmät ovat vierailleet Urkin Piilopirtillä arkipäivänä. Haastateltavat henkilöt olivat myös sitä mieltä, ettei vierailua Urkin Piilopirtillä ole mahdollista toteuttaa viikonloppuisin, koska kyseessä on työporukka ja Piilopirtillä vietetty aika on osa työaikaa. ”Ihan vain arkena. Katos sen pitää olla ihan vain työajan puitteissa. Tai nehän on samalla niinku työpäivä.”

Piilopirtin majoituspalveluita olivat käyttäneet ulkomaiset asiakasryhmät, TYHY-päiviin osallistuneet ryhmät olivat osallistuneet vain yhden päivän mittaiseen ohjelmaan, eikä heidän mukaansa kaksipäiväinen osallistuminen olisi edes mahdollista. Haastatellun henkilön mukaan yöpyminen metsän keskellä olevassa hiljaisessa paikassa voi olla ulkomaisille asiakkaille ”äärikokemus”. Osalle se on positiivinen ja mukava kokemus, mutta osa asiakkaista voi kokea sen hieman epämukavanakin.

Kato ku tulee ihmisiä paikasta, jossa on miljoonia ihmisiä samassa kylässä, eikä edes kaupungista vielä puhuta, niin semmonen autius on niille aika järkyttävä kokemus. Osalle on ollut elämys ja osalle ei. Että saksalaiset tykkää semmosesta, mutta sitten taas jotkut tommoset aasialaiset, niin niille se on vähän vierasta. Ettei oo hulinaa ympärillä.

Piilopirtin ohjelmalveluita olivat käyttäneet TYHY-päivään osallistuneet ryhmät, mutta ulkomaiset asiakkaat eivät. Haastateltu henkilö oli sitä mieltä, etteivät ainakaan hänen edustamansa ulkomaiset asiakasryhmät välttämättä edes olisi kiinnostuneita käyttämään muita palveluita kuin ruokailu- ja saunomismahdollisuutta, sillä heidän vierailunsa päätarkoituksena on päästä erilaiseen ja rentouttavaan ympäristöön keskustelemaan liikeasioista. Tämän vuoksi, he eivät ole varanneet vierailulleen aikaakaan niin

paljoa, että se mahdollistaisi ohjelmapalveluiden käytön. Toisaalta taas asiakkaiden varustus estää sen, että ryhmän kanssa voisi tehdä mitään ulkona tapahtuvaa.

Että kun ne ihmiset tulee, niin niillä on puku päällä ja no sitte niin iltaa varte on osalla sitte vielä farkut. Mutta siinä se onki sitte se varustus. Että ei me semmosta, ettei ne oikein pysty mitään semmosta metsässä rämpiämistä tekeen, ei ne oo siihen varustautuneita. Että en mä oikein osaa kuvitella, että joku verkostojohtaja pystyis, tai vois se varmaan tykätäkin siitä, mutta ei se voi varautua semmoseen, kun se tulee tänne kaheks päiväksi.

Ohjelmapalveluita käyttäneet TYHY-päivien asiakkaat olivat olleet haastateltavien henkilöiden mukaan tyytyväisiä siihen, mitä he olivat tehneet ja kokeneet. Molemmat ryhmät olivat olleet osallistuneet tiimityöskentelytehtäviin, joita miesvoittoisen ryhmän edustaja kehui hyviksi heidän ryhmälleen. Naisryhmä oli pitänyt erityisesti linja-autoajelusta Hämeenkyrön maaseudulla ja vierailusta F.E. Sillanpään kotimuseossa. Haastatellun henkilön mukaan tiimitehtävät olivat olleet ”ihan mukavia”, mutta oli sitä mieltä, etteivät ne olleet ihan heidän ryhmälleen sopivia. Molempien haastateltavien mielestä TYHY-päivien pitää sisältää jotain liikunnallista, työryhmän yhteishenkeä lisäävää ja arkipäivästä poikkeavaa tekemistä. Molemmat haastateltavat sanoivat, että olisi kuitenkin hyvä, että päivässä on monipuolisesti erilaista tekemistä ja ohjelmaa, eikä vain pelkkää liikuntaa.

Sen olisi hyvä olla sitte taas vähän niinku erilaista. Että toisaalta ei kuitenkaan koko päivää niinku sitte pelkästään liikuntaa, vaan että pitää olla niinku joku tämmönen, joku retkiosuus siinä sitte tai sitte joku havahduttava luento tai joku tämmönen erilainen hetki siinä päivässä sitte niinku vois olla.

Suuri ryhmäkoko vaikeuttaa omalta osaltaan ohjelmapalvelujen sisältöä. Toisessa tapauksessa ryhmäkoko oli ollut 70–80 henkilöä ja toisessa noin 50 henkilöä eli molemmat ryhmät olivat olleet suuria ja suureen ryhmään mahtuu monentasoisia ja -ikäisiä ihmisiä. Haastateltavien mukaan on tärkeää, että vaikka ryhmä on suuri, tekemistä olisi silti oltava kaikille lähes koko ajan. Turha seisoskelu ja odottelu vähentävät ohjelmasta innostumista. Suuri ryhmäkoko vaikuttaa myös siihen, että ryhmässä on ihmisiä, jotka ovat kiinnostuneita eri asioista. Tämän vuoksi ohjelman tulisi olla monipuolista, jotta jokaiselle voisi löytyä jotain itseään miellyttävää tekemistä. Haastatellut toki myönsivät, ettei kaikkien toiveita voida täyttää, mutta laaja ohjelma takaisin paremmat mahdollisuudet siihen.

Molemmilla TYHY-päiviin osallistuneista henkilöistä oli kokemusta siitä, että ryhmässä on yllättäen mukana muutama sellainen henkilö, jotka eivät fyysisen vamman, terveydellisen syyn tai ikänsä puolesta pysty täysin osallistumaan toiminnalliseen ohjelmaan, jolloin he jäävät hieman ulkopuoliseksi kaikesta. Tämä on asia, joka haasteltavien mukaan on hankala asia sekä ryhmälle että ohjelman järjestäjälle. Myös ihmisten erilainen suhtautuminen tiimityöskentelyyn voi osaltaan hankaloittaa toiminnalliseen ohjelmaan osallistumista ja sen onnistumista.

Musta tuntuu, että osa on vähän niinku ujojakin ja hiljaisia ja ne jää helposti ulos. Siinä voi helposti tulla semmonen ikävä olo, jos kokee, että mä jään tässä nyt syrjään koko ajan näissä rasteissa ja muissa, että ei siinä niinku pääse mukaan, vaan vetäytyy. Että siinä pitäis sitten olla vastapainona jotain muuta, niinku siinä oli sitte taas se bussiretki, missä ollaan sitten vaan sillain, että saa, tota noin, vain kattella maisemia.

Molemmat TYHY-päivien edustajat olivat kiinnostuneita luontoaiheisesta rastiradasta ja olivat sitä mieltä, että se voisi sopia ohjelmapalveluksi heidän ryhmälleen. Myös ulkomaalaisia asiakasryhmiä edustava henkilö oli sitä mieltä, että kyseinen tuote sopisi hyvin työhyvinvointipäiviin osallistuville ryhmille. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että luonnossa liikkuminen ja luonnosta nauttiminen olisi hyvää vastapainoa normaalille työpäivälle ja erilaiset reitin varrella suoritettavat rasti olisivat hyvä tapa oppia uutta luonnosta. Mukana olisi hyvä olla myös muutama tehtävärasti, jotka lisäisivät tiimityöskentelytaitoja ja tiivistäisivät työyhteisöä.

Naisryhmän edustaja oli sitä mieltä, että metsässä olisi parempia liikkua oppaan johdolla, joka samalla kertoisi ympäröivästä luonnosta ja ohjaisi suorittamaan eri tehtäviä. Miesvoittoista ryhmää edustava henkilö puolestaan oli sitä mieltä, että jos reitti ja tehtävät on merkattu metsään selvästi, ei ryhmä tarvitse opasta, vaan reitti voidaan kulkea pienissä ryhmissä itsenäisesti. Lisäksi hän oli sitä mieltä, että aktiivinen osallistuminen on tärkeä osa päivää, joten tehtävien olisi hyvä olla osittain toiminnallisia. Haastatellun henkilön mukaan naisryhmät olisivat enemmän kiinnostuneita passiivisesta osallistumisesta, jolloin heidän ei tarvitsisi itse olla tekemässä ja suorittamassa jotain, vaan tekemiseksi riittäisi asioiden miettiminen, keskustelu ja tarkkailu. Esille tuli myös, että naiset saattavat kokea kilpailutilanteen enemmän ahdistavana kuin innostavana kokemuksena.

Niissä [kilpailutilanteissa] täytyy vähän enemmän tsemptata, mutta niinhän ihmisen tietysti pitäiskin pistää itensä likoon. Mutta voi olla sitten, että se on jollekin se kynnyksen jälkeen lähtee sellaseen mukaan. Että voi olla, että

useimmat niinku haluais, että se olis niinku vain semmosta mukavaa touhua.

Myös toinen TYHY-päivien edustaja oli samaa mieltä, ettei kilpailutilanne välttämättä innosta osallistumaan. Hänen mukaansa työntekijät joutuvat kilpailemaan riittävästi jo työpaikalla, joten TYHY-päivien olisi hyvä sisältää vain jotain rentouttavaa yhteistä tekemistä ja olemista.

Haastattelun loppuksi jokaiselta haastateltavalta kysyttiin, mikä heidän mielestään on ollut elämyksellinen kokemus, jonka he haluaisivat kokea Urkin Piilopirtillä. Vastauksia tuli monenlaisia, useampikin yhdeltä henkilöltä. Haastateltavien vastaukset elämyksistä liittyivät monella tapaa luontoon. Esille tuli uusien ja kauniiden maisemien ihastelu, nuotion äärellä istuskelu ja nokipannukahveista nauttiminen tai makkaran paistaminen. Lisäksi kaikki mainitsivat luonnon ja eläinten äänien kuuntelemisen tai näkemisen hienoksi elämykseksi. Elämykselliseksi kokemukseksi mainittiin myös jokin yllättävä tekeminen tai tapahtuma päivässä. Haastatellun henkilön mukaan ulkomaiset asiakkaat olivat kokeneet elämyksiä erityisesti saunottaessa savusaunassa ja käveltäessä jäällä. Myös ympäröivät luonnon äänet ja hiljaisuus olivat kokemuksia, joista ulkomaalaiset asiakkaat olivat haastatellun henkilön mukaan nauttineet.

7 LUONTOAIHESEN RASTIRADAN SUUNNITTELU

7.1 Luontoaiheinen rastirata

Kuten tuotekehityksen teoriassa kerrottiin, uusien ohjelmapalveluiden suunnittelun on lähdeittävä asiakkaiden tarpeiden ja toiveiden selvittämisellä, jotta lopputuloksena on tuote, joka vastaa asiakkaiden kysyntää. Urkin Piilopirtin luontoaiheisen rastiradan suunnittelun taustalla olivat siis teemahaastatteluiden kautta saadut tiedot asiakkaiden mielipiteistä ja aiemmista kokemuksista heidän vierailuistaan Piilopirtillä sekä myös yrittäjän, Jyrki Sasin omat toiveet ohjelmapalvelulle. Elämysteorian avulla rastiradasta pyrittiin luomaan sellainen, että se voisi antaa asiakkaille elämyksiä.

Rastien suunnittelussa on käytetty apuna muita vastaavanlaisia luontorasteja ja aiheeseen liittyvää kirjallisuutta sekä internetistä löytyvää luontotietoutta, joiden pohjalta on valittu mielenkiintoisia luontokohteita, joita rasteissa esitellään. Aiheiden valintaan on vaikuttanut myös toteutusympäristö ja rastien suunnittelijan omat tiedot ja taidot luonnosta. Haastatteluiden mukaan rastien olisi oltava monipuolisia, jolloin jokaiselle osallistujalle voisi olla tarjolla kiinnostavaa tekemistä ja uutta asiaa. Rastien aihepiireiksi valittiinkin erilaisia aiheita, joita ovat muun muassa luontoympäristön elvyttävä ja virkistävä voima, metsätaitoihin liittyvät tehtävät sekä perinteiset luontoaiheiset tietorastit. Rastit ovat fyysisiä, älyllisiä ja toiminnallisia rasteja sekä myös rasteja, jotka eivät vaadi toiminnallista osallistumista. Suunnitellut rastit muodostavat rastipankin, josta voidaan valita jokaiselle ryhmälle sopivat tehtävät ja tietoisut. Rastipankki on liitteissä, liite 2.

Rastiradan suunnittelussa ei noudatettu täysin tuotekehitysprosessia, esimerkiksi tuotetta ei ole testattu testiryhmällä, eikä palvelusta ole tehty kustannusarviota. Nämä osuudet prosessista jätettiin tekemättä, koska työ on tehty talviaikaan, eikä varsinaista reittiä luontoon pystytty suunnittelemaan. Kustannusarviota ei tehty sen vuoksi, että yritys saa itse päättää, miten he reitin toteuttavat, eli millaiset rastitaulut he tekevät ja käyttävätkö he opastukseen ulkopuolista opasta. Tärkeää on, että jos ensimmäisten käyttökertojen jälkeen tuotteessa todetaan olevan puutteita, sen kehittämistä myös jatkettaisiin.

Seuraavissa luvuissa käsitellään elämyksellisyyden tuomista rastiradalle sekä asioita, joihin rastireitin suunnittelussa on kiinnitettävä huomiota.

7.2 Elämyksen tuottaminen rastiradalla

Koska elämys koetaan aina henkilökohtaisesti, ei samaa tuotetta voida tarjota jokaiselle asiakasryhmälle ja odottaa, että he kaikki kokisivat elämyksen. Sen vuoksi suunnittelussa on tärkeää ottaa huomioon yksilöllisyys, joka on ensimmäinen elämyskolmion elementeistä. Tässä tapauksessa ohjelmapalvelun sisältö ja tarkoitus on mietittävä jokaisen ryhmän kohdalla erikseen. On huomioitava sekä ryhmän tausta että ohjelmaan varattu aika. Tärkeää on myös miettiä päivän kokonaisuutta ja miten suunnitellut ohjelmat sopivat toisiinsa. On huomioitava sekin, miten erilaisilla ohjelmilla voidaan tukea ja vahvistaa päivän aikana nähtyjä ja koettuja asioita ja tätä kautta auttaa elämyksen syntymistä. On luotava jatkumo ohjelmapalvelusta toiseen, jolloin jokaisesta ohjelmasta ja tekemisestä löytyisi jotain tuttua mutta myös jotain uutta. Tällä tavoin voidaan rakentaa ihmisten kokemuksia pikku hiljaa kohti uuden oppimista ja elämystä. On hyvä muistaa, että ruokailukin voi olla yksi ohjelmapalvelu, joka tukee päivän luontoaiheista teemaa esimerkiksi ruokalajien, kattauksen tai sisutuksen kautta.

Ryhmän taustojen huomioinnissa on hyvä korostaa ohjelmapalvelun erilaisuutta ja poikkeavuutta verrattuna asiakkaiden arkipäiväisiin rutiineihin ja työtehtäviin. Tällä tavoin ohjelmapalvelussa tulee esiin elämyskolmion elementtinäkin oleva kontrasti. Halutun kontrastin vuoksi tämän luontoaiheisen rastiradan kohderyhmäksi ei sovikaan maastossa ja luonnossa työskentelevät henkilöt, vaan pääosin sisätöissä olevat työntekijät ja ulkomaiset ryhmät, joille Suomen luonto ei ole arkipäiväinen asia. Tässä ohjelmapalvelussa juuri metsässä liikkuminen, oleminen ja tekeminen ovat jokaisen ryhmän kohdalla se arkipäivästä poikkeava asia, joka tuo tapahtumaan myös jotain uutta ja erilaista.

Aitous tulee välittymään luonnon kautta. Rastireitin tapahtumaympäristönä on Urkin Piilopirttiä ympäröivä metsä ja sen monipuoliset rakenteet, jotka luovat omanlaisensa tunnelman palvelulle. Rastiradan rastit on hyvä sijoittaa maastossa siten, että jos rastissa puhutaan esimerkiksi männyistä, ympärillä kasvaisi mäntyjä. Tällä tavoin pystytään saamaan aikaan rastien ja luonnon välistä vuoropuhelua. Rasteista tulee tällä tavoin myös tarkoituksenmukaisia, kun käsitellään niitä asioita, joita asiakkaat voivat samalla hetkellä itse nähdä ja tuntea.

Luonto takaa osaltaan sen, että asiakkaat voivat kokea palvelun monin eri aistein. He voivat kuunnella metsän ääniä, haistaa erilaisia tuoksuja ja tuntea jalkojensa alla polun kivet ja kävyt. Sää antaa asiakkaille erilaisia aistikokemuksia, jotka vaihtelevat joka kerta – milloin paistaa aurinko, milloin tulee tai milloin on kylmä. Lisäksi ilmasta johtuvat tuntemukset vahvistavat elämystä ja mahdollisesti tekevät kokemuksesta ikimuistoisien. Metsä, jossa rastirata kulkee, on maastoltaan monipuolinen, sillä alueella on järvi sekä pieni metsälampi, kallioita ja suota. Lisäksi alueella kasvaa monimuotoinen kasvilajisto, joten toimintaympäristö on mielenkiintoinen ja katseltavaa riittää paljon. Asiakkaat löytävät varmasti metsästä mielenkiintoista katseltavaa, josta he voivat myös lumoutua ja unohtaa arkipäivän asiat.

Erilaisten rastitehtävien kautta pyritään herättelemään asiakkaiden eri aisteja. Elämystä tuova rasti, joka olisi hyvä toteuttaa jokaisen ryhmän kanssa, olisi nokipannukahvit leirinuotiolla tai evästauko kauniin maiseman äärellä. Tällä tavoin asiakkaat voisivat pyysähtyä nauttimaan ja aistimaan monin aistein. Silmillä he saavat nauttia kauniista maisemasta, korvilla kuunnella metsän ja nuotion ääniä, ja samalla he voivat maistella ja nauttia maittavista eväistä. Loppukesästä ja syksyllä rasteilla voidaan myös poimia marjoja maistiaisiksi.

Elämyksen syntymisen kannalta on myös tärkeää, että metsä voi toimia vapauttavana ympäristönä, joka innostaa asiakkaita keskustelemaan näkemästään ja kokemastaan muiden ryhmän jäsenten kanssa. Tärkeää on saada vuorovaikutusta ympäröivän luonnon ja asiakkaiden välillä, vaikkei heitä kehoiteta halailemaan puita, vaan aistimaan luontoa ja sen piirteitä. Vuorovaikutus ympäröivän luonnon sekä muiden ryhmän jäsenten kanssa vahvistaa koettua elämystä.

7.3 Rastiradan perusrunko

Luontoaiheinen rastirata voidaan toteuttaa monella eri tapaa. Rastiradan suorittamisessa on hyvä huomioida kyseessä oleva ryhmä, sen koko ja mahdolliset erityispiirteet ja näiden tekijöiden avulla jokaiselle ryhmälle valitaan parhaiten sopivat rastit rastipan- kista. Ryhmänkoosta riippuen rastit voidaan kiertää ja suorittaa oppaan ohjaamana tai ilman opasta, jolloin reitti on merkattu maastoon ja karttaan, joka annetaan jokaiselle

ryhmälle. Jälkimmäisessä tapauksessa tehtävien ohjeistus tapahtuu rastitauluilla. Rastitauluja voidaan elävöittää kuvilla.

Oppaan kanssa suoritettava rastireitti sopii pienille ryhmille sekä ulkomaisille ryhmille, jotka eivät välttämättä lähde yhtä rohkeasti yksinään metsään. Jollei käytössä ole useampia oppaita, suuremmat ryhmät kulkevat merkityn reitin omatoimisesti. Käytettävien oppaiden on oltava hyvin perehtyneitä rastien sisältöön ja heillä on myös oltava valmius vastata asiakkaiden esittämiin kysymyksiin ympäristöstä. Näin pystytään takaamaan, että oppaiden puutteelliset tiedot eivät anna asiakkaille huonoa kuvaa ohjelmapalvelusta ja heikennä palvelusta saatavaa kokemusta.

Jos rastireitti toteutetaan **rastitaulujen** avulla, on ryhmät jaettava noin kymmenen hengen pienryhmiin, jotka kiertävät reitin omatoimisesti. Tässä tapauksessa erityisen tärkeää on ohjelman aikatauluttaminen, jolloin ryhmät saavat keskittyä rauhassa jokaiseen rastiin. Ryhmät voidaan lähettää metsään esimerkiksi viiden minuutin välein. Jolloin rasteille ei tule ruuhkaa ja vältytään turhalta odottelulta.

Jos rastitaulut on mahdollista jättää maastoon pysyvästi, voidaan niitä käyttää yhdessä myös oppaiden kanssa. Tällöin oppaat toimivat ryhmän johtajina ja kertovat jokaisen rastin sisällön omin sanoin, mutta asiakkaat voivat halutessaan myös itse lukea tekstin taulusta.

Rastien **sijoituspaikat** on hyvä miettiä tarkkaan. Rastitaulut on hyvä sijoittaa edustaviin luonnonkohteisiin, jotka joko koskevat taulujen aiheita, tai ovat muuten mielenkiintoisia ja kauniita luonnon nähtävyyksiä, joita ovat esimerkiksi vesistöt, korkeammalla olevat näköalapaikat tai suuret muurahaispesät ja vanhat ikihongat tai siirtolohkareet. Tällöin asiakkaat voivat kokea elämyksiä myös näkemästään.

Rastien välisiä **etäisyyksiä** on tarkasteltava ennen rastireitin luomista. Jos rasteja on tiheästi, loppuvaiheessa ne eivät välttämättä jaksa enää kiinnostaa kaikkia. Toisaalta jos rasteja on vain harvakseltaan, pelkkä maastossa kulkeminen saattaa tuntua tylsältä. Rastien määrä voidaan suhteuttaa reitin pituuteen ja ohjelman kesto aikaan. Esimerkiksi jos reitin pituus kaksi kilometriä ja sen kiertämiseen on varattu aikaa 2 tuntia, voivat rastit olla maastossa noin 300 metrin välein, jolloin rasteja olisi yhteensä 6–7 kappaletta. Yhden rastin suorittamiseen kuluu aikaa keskimäärin 10 minuuttia, joten kokonai-

suudessaan rasteihin kuluisi aikaa 60–70 minuuttia ja varsinaiseen kävelyyn jäisi aikaa 50–60 minuuttia, joka on varsin riittävä aika 2 kilometrin lenkillä.

Kulkureitin suunnittelu on myös osa kokonaisuutta. Reitin on hyvä kulkea valmiita polkuja pitkin, jolloin liikkuminen on helpompaa, eikä asiakkaiden tarvitse pelätä eksymistä. Selkeyden vuoksi reitti on hyvä myös merkitä maastoon esimerkiksi kuitunauhoilla. Kulkemisen kannalta on mielekkäämpää, jos reitti muodostaa lenkin, jolloin asiakkaiden ei tarvitse palata samaa reittiä takaisin lähtöpisteeseen, vaan he saavat nauttia uusista maisemista koko reitin ajan. Jos on mahdollista, voidaan suunnitella useampia eri reittivaihtoehtoja, jotka voidaan valita jokaisen asiakasryhmän mukaisesti.

8 RASTIPAKETTIEN RÄÄTÄLÖINTI ERI ASIAKASRYHMILLE

8.1 TYHY-päivien asiakkaat

Haastatteluissa kävi ilmi, että työhyvinvointipäivissä olisi hyvä olla jotain liikunnallista ja ryhmän yhteishenkeä lisäävää tekemistä. Sen vuoksi luontoaiheinen rastirata on hyvä vaihtoehto ohjelmaksi TYHY-päiviin. Rastiradalla asiakkaat pääsevät liikkumaan luonnossa ja samalla he voivat myös kokea luonnon elvyttävän ja rentouttavan vaikutuksen. Työryhmän yhteishenkeen vaikuttavat pienryhmissä tapahtuva metsässä kulkeminen ja rastien suorittaminen.

Koska TYHY-päivissä on tarkoituksena myös tutustua työkavereihin paremmin, ryhmien jaossa olisi hyvä sekoittaa perinteisiä työpaikan ryhmäjakoja ja kaveriporukoita. Haastatteluiden mukaan toimiva ryhmäkoko olisi 6–9 henkilöä. Tällöin jokainen ryhmänjäsen voi osallistua toimintaan ja kokea olevansa tärkeässä roolissa tehtävien suorittamisessa. Koska ryhmät koostuvat erilaisista henkilöistä, olisi tärkeää, että rastiradalla olisi monipuolisesti erilaisia tehtäviä, jolloin jokainen voisi löytää sieltä itselleen mielenkiintoisen tehtävän ja innostua siitä.

Ongelmana on usein se, että TYHY-päivien asiakasryhmät ovat suuria. Jotta päivä olisi toimiva, ja välttyttäisiin turhalta odottelulta, on päivä aikataulutettava tarkasti ja myös pysyttävä tuossa suunnitelmassa. Aikataulua laadittaessa on otettava huomioon mahdolliset viivästykset ja ohjelmien venymiset eli ohjelman on oltava riittävän väljä. Hyvin aikataulutettu päivä takaa sen, että asiakkaat voivat rauhassa suorittaa tehtävät, eikä heidän tarvitse hätäillä tai kiirehtiä, koska sitä he joutuvat tekemään usein töissään. Aikataulutamalla päivä voidaan osaltaan auttaa positiivisen kokemuksen syntymistä ja asiakkaiden rentoutumista.

Haastatteluissa ei käynyt ilmi eroja nais- ja miesryhmien välillä puhuttaessa TYHY-päivien luontoaiheisen rastiradan sisällöstä ja teemasta. Molemmat ryhmät haluavat liikkua metsässä merkittyä polkua pitkin ja suorittaa erilaisia rasteja. Naispuoliselle ryhmälle sopisi paremmin vähemmän toimintaa sisältävät tehtävät, mutta kuitenkin mukana pitäisi olla myös yhteistyötä lisääviä tehtäviä. Kummassakin haastattelussa kävi

ilmi, ettei kilpailuhenkisyys ole hyvä keino innostaa ihmisiä osallistumaan tehtäviin, vaan tärkeämpää olisi rento yhdessä oleminen.

Haastatteluissa tulleiden asioiden pohjalta on laadittu kaksi erilaista rastipakettia esimerkiksi siitä, miten rastipankkia voidaan hyödyntää. Koska ohjelmapalveluiden suunnittelussa on tärkeää ottaa huomioon osallistuva ryhmä ja sen vaatimukset, rastipaketit on laadittu haastateltavien henkilöiden edustamille asiakasryhmille. Ensimmäinen ehdotus on tehty naisvoittoiselle ryhmälle ja toinen miesvoittoiselle ryhmälle.

8.1.1 Rastiehdotelma 1, naisvoittoiset ryhmät

Haastattelussa kävi ilmi, että ryhmät, jotka koostuvat pääosin naisista voisivat olla kiinnostuneita rasteista, joissa heidän ei tarvitsisi itse tehdä paljoa. Naiset ovat myös kiinnostuneita terveyteen ja hyvinvointiin liittyvistä asioista sekä kauniista maisemista ja kasveista. Naiset eivät ole kilpailuhenkisiä, mutta heille on tärkeää olla osa ryhmää.

Suunnitellun rastireitin kokonaispituuden on 2,5–3 kilometriä, jolloin asiakkaat pääsevät kunnolla liikkumaan. Aikaa ohjelman suorittamiseen on varattava noin 2–3 tuntia. Koska naiset pitävät kauniista maisemista, reitti kulkee kauniiden maastonkohtien ohi, kuten järven tai metsälammen ja kallioilla, josta maisemia voi katsella kauemmas ja kauemmin. Maaston on oltava melko tasaista ja helposti kuljettavaa, koska joukossa saattaa olla mukana huonokuntoisempiakin henkilöitä. Vaihtoehtoisesti huonokuntoisemmille asiakkaille voidaan järjestää lyhyempi ja maastoltaan helpommin kuljettava lenkki.

Haastattelussa tuli ilmi, että kyseinen naisryhmä olisi kiinnostunut kulkemaan maastossa oppaan johdolla. Koska kyseessä on suurempi ryhmä, täytyisi käytössä olla useampia oppaita, jotta opastus onnistuisi. Muussa tapauksessa reitti toteutetaan rastitaulujen avulla. Rasteja reitillä on oltava tasaisin välimatkoin, esimerkiksi 300–400 metrin välein. Tällöin rasteja 2,5–3 kilometrin reitillä on yhteensä 7–10 kappaletta.

Rastipankista on valittu yhteensä 10 erilaisia rasteja, jotka sopivat tälle ryhmälle. Rastipankista valitut rastit ovat numerot 2, 13, 16, 20, 21, 23, 27, 29, 32, 33.

Rastit 13 ja 16 liittyvät luonnon hyvinvointia lisääviin vaikutuksiin ja ovat luonteeltaan pohdinta rasteja. Rastit 20, 21, 23, 27, 29 ja 33 ovat perinteisiä tietoiskurasteja, jotka kertovat luonnon kasvi- ja eläinlajeista, eivätkä vaadi osallistumista, vaan kertovat ympäröivästä luonnosta. Rasti numero 2 on toiminnallinen rasti, jossa asiakkaat saavat käyttää aistejaan ja rasti numero 32 on tehtävärasti, joka antaa asiakkaille myös uutta tietoa eläimistä ja jonka tarkoituksena on saada aikaan yhteistä keskustelua ja pohdintaa.

Näiden rastien kautta asiakkaat saavat tutustua hieman tarkemmin ympäröivään luontoon ja erityisesti sen kasvilajeihin. He saavat myös miettiä omaa suhdettaan luontoon ja miettiä luonnon hyvinvointivaikutuksia. Jos on mahdollista, yksi rasti voisi olla rasti-numero 8, eli nokipannukahvit tai evästauko metsässä.

8.1.2 Rastiehdotelma 2, miesvoittoiset ryhmät

Haastattelun perusteella miesvoittoisille ryhmille suunniteltiin toiminnallinen ja monipuolinen rastikokonaisuus, jossa on mukana myös ajatuksia herätteleviä rasteja. Haastattelun henkilön mukaan tälle ryhmälle on erityisen tärkeää hyvin aikataulutettu ohjelma ja se, että jokainen ryhmän jäsen pääsee osallistumaan. Tämäkään ryhmä ei ole haastattelun mukaan kiinnostunut kilpailemisesta, vaan tärkeintä on rento yhdessä oleminen. Haastattelun henkilön mukaan leikkimieliset kilpailutkaan eivät välttämättä edistä asiakkaiden rentoutumista. Tärkeää TYHY-päivissä on irtautua arjesta ja työstä, nauttia työkavereiden seurasta ja saada riittävästi liikuntaa. Näiden tietojen pohjalta on tehty seuraavanlainen ehdotus miesvoittoisten ryhmien rastireitille.

Reitin kokonaispituus on 3–3,5 kilometriä, jonka kiertämiseen on varattu aikaa 3 tuntia. Rastien väli on 400 metriä, jolloin rasteja olisi yhteensä 7–10 kappaletta. Reitti suoritetaan rastitaulujen avulla, jotka viedään maastoon ja reitti myös merkataan.

Rastipankista on valittu seuraavat 10 rastia tälle ryhmälle, rastit 3, 4, 6, 16, 19, 23, 28, 32, 36, 37.

Rastit 3, 4 ja 6 ovat metsätaitoihin liittyviä toiminnallisia rasteja, joista rasti 6 vaatii myös matemaattista ajattelua.

Rasti 16 on luonnon hyvinvointiin liittyvä rasti, joka voisi olla reitin ensimmäinen rasti, jolloin asiakkaat voisivat miettiä, miten tämä luonnossa oleminen vaikuttaa heihin kyseisellä hetkellä.

Rastit 19, 23, 28, 36, 37 ovat perinteisiä tietorasteja, joiden kautta pyritään tuomaan esille uusia asioita tutuista luonnon kasveista ja kasvuympäristöistä.

Rasti 32 on luontoon liittyvä tehtävärasti, jonka tarkoituksena on herättää ryhmässä keskustelua ja saada asiakkaat oppimaan jotain uutta.

Näiden rastien kautta asiakkaille halutaan saada aikaan monipuolinen luontokokemus, joka opettaisi luonnosta jotain uutta. Tärkeää on, että tehtävät innostavat ryhmää tekemään ja toimimaan yhdessä, mutta myös jakamaan keskenään erilaisia kokemuksiaan luonnosta. Jos on mahdollista, niin rasti numero 8, eli nokipannukahvit, evästauko tai makkaranpaisto metsässä on hyvä rasti tälle ryhmälle.

8.2 Ulkomaiset asiakkaat

Ulkomaalaisia asiakkaita edustanut haastateltava henkilö ei ollut kovin kiinnostunut käyttämään Piilopirtin ohjelmapalveluita. Hän sanoi tulevansa ulkomaisten asiakkaidensa kanssa Urkin Piilopirtille käymään vain liikeneuvotteluita, jolloin heillä ei ole aikaa muuhun. Urkin Piilopirtin perinteisistä kokoustiloista poikkeava ympäristö ja saunominen auttavat asiakkaita rentoutumaan, jolloin liikeneuvottelut sujuvat usein paremmin. Heidän vierailunsa Piilopirtillä painottuvat usein iltapäivään tai iltaan, joten ylimääräistä aikaakaan ei ole paljoa käytettävissä. Lisäksi haastatteluissa tuli ilmi, ettei ulkomaisia asiakkaita voi viedä maastoon heidän varustuksensa vuoksi.

Haastateltava henkilö kuitenkin totesi, että ulkomaiset asiakkaat olivat saaneet mukavia kokemuksia Suomen luonnosta, vaikka he eivät olleet metsässä käyneet. Jatkossa myös näille ryhmille voitaisiin tarjota mahdollisuutta pieneen ulkoiluun alueen lähimetsässä. Tämä kuitenkin vaatii sen, että Piilopirtti voisi tarvittaessa tarjota asiakasryhmälle ulkoiluun sopivat varusteet. Aikaa ulkoiluun ei olisi mahdollista käyttää kuin puolituntista tuntiin, joten kovin kauas näiden ryhmien kanssa ei voi lähteä. Mutta tärkeintä olisi näyttää heille Suomen luontoa ja antaa heille mahdollisuus päästä nauttimaan siitä.

Koska ulkomaalaisten asiakkaiden ryhmät ovat usein pieniä, on heidän kanssaan parempi lähteä metsään oppaan kanssa. Opasta on hyvä käyttää myös siksi, että asiakkaat voivat saada vastaukset mahdollisiin kysymyksiin. Oppaan läsnäolo ja ammattitaito tuo asiakkaille turvallisuuden tunteen, jolloin heidän ei tarvitse pelätä eksymistä tai metsän eläinten kohtaamista.

Ulkomaisille asiakkaille suunniteltu rastireitti muistuttaa enemmän opastettu luontoretkeä, jolloin asiakkaat kulkevat metsässä oppaan johdolla ja välillä pysähdytään tutkimaan ja katselemaan luontoa tarkemmin. Varsinaisia rastitauluja ei tarvita, vaan kaikki tieto tulee tässä tapauksessa suoraan oppaalta. Oppaalla on siis suuri vastuu ja rooli retken onnistumisen kannalta.

Rastipankista on valittu muutamia rasteja esimerkkinä ulkomaalaisille asiakasryhmille sopiviksi rasteiksi. Rastit ovat 18, 29, 31, 32, 33. Rastit 18, 29, 31 ja 33 ovat tietorasteja Suomen luonnossa esiintyvistä yleisistä kasvi- ja eläinlajeista. Rasti 32 on tehtävärasti, joka voidaan helposti toteuttaa erimaiden kielellä. Rastien tarkoituksena on näyttää ulkomaisille asiakkaille Suomen luontoa ja sen kauneutta. Kulloinkin kyseessä olevan ryhmän mukaan ulkomaisille asiakasryhmille voidaan valita myös toiminnallisia rasteja.

9 POHDINTA

Työssä on haluttu tuoda esille, miten tärkeää on huomioida asiakkaiden tarpeet ja toiveet, kun aletaan tehdä tuotekehitystä. Jos ohjelmapalveluita aletaan kehittää vain yrityksen omasta tarpeesta ja omien kiinnostusten mukaan, saadaan aikaan ohjelmapalvelu, joka ei välttämättä ole asiakkaiden mieleen lainkaan. Kun asiakkaat osallistetaan mukaan suunnitteluun ja he ovat vuoropuhelussa yrityksen kanssa, on lopputuloksena sekä asiakkaita että yritystä kiinnostava palvelu.

Tuotekehitysprosessia pidettiin tämän työn suunnittelupohjana. Aluksi tehtiin kolme teemahaastattelua, joiden avulla tutkittiin kolmea Urkin Piilopirtin asiakasryhmiin kuuluvaa ihmistä. He ovat vierailleet yrityksessä aiemminkin ja olivat siksi sopivia henkilöitä vastaamaan Piilopirttiä koskeviin kysymyksiin. Kun haastatteluissa kävi ilmi, että asiakkaat ovat kiinnostuneita yrittäjän Jyrki Sasin ideoimasta luontoaiheisesta rastiradasta, voitiin rataa ja siihen liittyviä rasteja alkaa suunnitella. Haastatteluiden avulla saatiin varmuus, että suunniteltavalle tuotteelle olisi tulevaisuudessa todellista kysyntää, eikä suunnittelutyötä tehtäisi turhaan.

Kehittämistyötä ei pidä jättää kuitenkaan vain tähän, vaan jatkossa on tärkeää, että jokaisen asiakasryhmän kohdalla keskustellaan etukäteen ryhmän taustoista ja heidän toiveistaan päivän ohjelman suhteen Urkin Piilopirtillä. Asiakkaiden TYHY- ja kokouspäivät olisi siis hyvä suunnitella tuotekehityksen periaatteiden mukaan ottamalla selvälle, mitä asiakkaat päivältä odottavat, mitä he haluaisivat tehdä ja nähdä. Tärkeää on myös selvittää, onko ryhmässä henkilöitä, joiden liikkumista vaikuttaa jokin fyysinen rajoite. Tällä tavoin voidaan varmistua siitä, että jokainen asiakas voi olla tyytyväinen palveluunsa.

Tarinallistaja Anne Kellomäki (2012) painottaa kokonaisuuksien luomisen tärkeyttä ohjelmapalveluissa. Hänen mukaansa ohjelmapalvelullakin on oltava selkeä alku, keski-kohta ja loppuhuipennus. Hyvä ohjelmapalvelu sisältää aina jotain yllättävää, jota asiakas ei ole osannut odottaa. Tärkeää on, että ohjelmapalvelun päättyessä, asiakkaat ikään kuin saatellaan takaisin normaalielämään, jolloin ohjelma loppuu pikkuhiljaa ja vaihteittain, eikä kuin seinään töksähtäen. Nämä ovat tärkeitä asioita Urkin Piilopirtin ohjelmapalveluiden suunnittelussa. Tärkeää on, että luontoaiheinen rastirata on sujuva osa päivän kokonaisuutta ja tukee selkeästi muuta ohjelmaa. Päivän eri ohjelmien olisi hyvä

muutenkin liittyä teemallisesti toisiinsa. Tätä kokonaisuutta voidaan korostaa esimerkiksi luontoaiheisella menulla. Kokonaisuuden luominen tehostaa päivän aikana koettuja asioita ja auttaa elämyksen syntymisessä.

Maaseutu & matkailu -lehden Talvi 2011 numerossa on julkaistu projektipäällikkö ja palveluliiketoiminnan lehtori Leena Alakosken kirjoittama artikkeli luontomatkailupalvelujen arvon kokemisesta. Tuon artikkelin mukaan onnistuneella luontomatkailupalvelulla on oltava asiansaosaava järjestäjä ja toimivat puitteet. Tärkeää on myös ohjelmapalvelun hyvä sisältö. Toimiva perustus takaa sen, että asiakkaat voivat saada arvokasta palvelua, joka käy ilmi muun muassa siten, että asiakkaat kokevat hyvinolon tunteen, palvelusta näkyy ammattimainen toteutuspa ja asiakkaat voivat viihtyä. Nämä ovat niitä tekijöitä, joiden tulisi näkyä myös Piilopirtin ohjelmapalveluissa, jotta asiakkaat voisivat nauttia olostaan.

Hyvä keino Urkin Piilopirtin ohjelmapalveluiden kehittämiseksi on asiakaspalautteen kerääminen. Asiakastyytyväisyyslomakkeiden avulla voidaan selvittää, mitä mieltä asiakkaat ovat olleet kokemastaan palvelusta ja ohjelmasta, mikä siinä on ollut erityisen mukavaa tai onko ohjelmassa ollut jotain, mistä he eivät olleet pitäneet. Tämän palautteen avulla yritys voisi jatkossa kehittää palveluitaan yhä enemmän asiakkaiden toiveiden mukaisesti ja saada aikaan entistä parempia palveluita ja tyytyväisempiä asiakkaita. Tärkeää on kerätä kehitysehdotuksia yrityksen uusille palveluille, joita Piilopirtti voisi käyttää hyväkseen yrityksensä ohjelmapalveluiden kehittämisessä.

Urkin Piilopirtille suunniteltu uusi ohjelmapalvelu, luontoaiheinen rastirata on hyvä tuote yritysten TYHY-päiville. Ohjelmapalvelu sisältää liikuntaa, yhdessä olemista ja tekemistä sekä luonnossa rentoutumista. Nämä ovat niitä asioita, jotka tulivat ilmi haastatteluissa, kun puhuttiin TYHY-päivien ohjelman sisällöstä. Myös yritysten ulkomaalaisille asiakkaille luontoaiheinen rastirata tarjoaa elämyksiä ja kokemuksia Suomen luonnosta. Nämä kokemukset voivat vaikuttaa positiivisesti myös asiakkaiden mielikuvaan sekä Suomesta että yrityksestä, jonka vieraina he täällä ovat. Sen vuoksi onkin tärkeää, että heille tarjotaan mahdollisuutta osallistua ulkoiluun luonnossa, vaikkeivät he osallistuisi varsinaiselle rastiradalle. Lyhytkin oleskelu luonnon keskellä auttaa ihmisiä rentoutumaan ja parantaa heidän keskittymiskykyään, sekä selkeyttää ajatuksia.

Rastipankin rasteja voidaan käyttää myös osana muuta toimintaa, kuten pidempien vaelusten tai jotosten rasteina ja tietoiskuina. Rasteja voidaan käyttää tietoiskuina esimerkiksi sauvakävelyreitit varrella, jolloin muihin ohjelmapalveluihin voidaan liittää rasteissa olevaa luontotietoutta ja tuoda pientä lisää muihin ohjelmapalveluihin. Pankin rastisaldoa voidaan jatkossa päivittää ja kasvattaa uusilla rasteilla. Perinteisen rastiradan sijaan rasteja voidaan käyttää myös suunnistusrasteina, jolloin tavanomaisen kartta ja kompassi -suunnistuksen sijaan voidaan suunnistusreitti suorittaa koordinaattien ja GPS-paikantimien avulla. Tällöin asiakkaat saavat GPS-paikantimen ja listan, jossa on jokaisen rastin koordinaatit, jotka he vuorotellen syöttävät GPS-paikantimeensa ja laitteen antamien tietojen avulla etsivät rastit. Tällainen toteutusmuoto sopii paremmin nuoremmille ja hyväkuntoisimmille ryhmille, koska käveltävät reitit eivät välttämättä kulje polkuja pitkin. Tällä tavoin rastipaikat voidaan valita vapaammin, koska ne eivät ole sidoksissa metsän polkuihin. Jokainen ryhmä myös todennäköisesti tulee kulkemaan eri reittiä ja kokemaan erilaisia elämyksiä luonnossa. Käytettävissä olevien GPS-laitteiden määrä määrittää sen, kuinka suuret ryhmät voivat osallistua tähän ohjelmapalveluun.

Itse olen hyvin tyytyväinen työni lopputulokseen. Oli mukava päästä tekemään opinnäytetyössäni näin käytännönläheistä ja minua itseäni kiinnostavaa aihetta. Se, että olin kiinnostunut aiheesta, auttoi innostuman työstä aina uudelleen ja myös saamaan sen lopulta päätökseen aikataulun mukaisesti. Olisin mielelläni suunnitellut varsinainen kulkureitin luontoon rastireittiä varten, mutta työ tehtiin talvella, joten se ei ollut mahdollista ja kulkureitin suunnittelu jää yrityksen tehtäväksi.

Rastipankin rastit ovat monipuolisia ja niitä paljon – tuntui, että rasteja olisi voinut keksiä loputtomiin, mutta johonkin määrään on hyvä lopettaa. Aluksi hieman epäilin haastatteluiden ja varsinaisen suunnittelutyön yhteneväisyyttä, mutta jälkepäin voin todeta, että rastireitin ja -pakettien suunnittelu ja haastattelut tukivat toisiaan hyvin. Ilman haastatteluja en olisi saanut selville asiakkaiden mielipiteitä ja tarpeita, vaan olisin tehnyt päätökset vain omien ajatusteni pohjalta. Haastattelutulosten pohjalta sain käsityksen siitä, mitä tutkitut asiakasryhmät haluavat Urkin Piilopirtillä tehdä, ja mihin palveluihin he ovat olleet tyytyväisiä. Täytyy todeta, että kaikki haastatellut henkilöt olivat olleet jo tähän mennessä tyytyväisiä saamaansa palveluun ja pitivät erityisesti ympäröivästä luonnosta. Mutta ainahan palvelutarjontaa on mahdollista parantaa, eivätkä asiak-

kaat haastatteluiden mukaan olleet kiinnostuneita osallistumaan enää aiemmin koke-
miinsa ohjelmiin.

Toivon, että suunnittelemani rastipankki ja idea rastiradalle tulisivat todelliseen käyt-
töön ja että sekä työn tilaaja että asiakkaat voisivat olla tyytyväisiä työhöni. Mukavaa
olisi myös jälkeenpäin kuulla, mitä asiakkaat ovat rastiradasta pitäneet. Ei siis pidä
unohtaa asiakaspalautteen keräämisen tärkeyttä!

LÄHTEET

Alakoski, L. 2011. Yritysassiakas arvostaa luontomatkailupalveluja. Maaseutu & Matkailu Talvi 2011, 22–23.

Borg, P., Kivi, E., Partti, M. 2002. Elämyksestä elinkeinoksi. Matkailusuunnittelun periaatteet ja käytäntö. Helsinki: WSOY.

Korpela, K. 2001. Luonnon ympäristöjen elvyttävät vaikutukset. Teoksessa Kangas, J. Kokko, A. (toim.) Metsän eri käyttömuotojen arvottaminen ja yhteensovittaminen. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 800, 2001. Kannus: METLA

Karjalainen, E. 2008. Luonnon- ja maisemanhoidosta hyvinvointia. Luonnon ja maisemanhoito- maaseudulle lisää yrittäjyyttä ja vetovoimaa –seminaari Helsingissä 16.9.2008. Luettu 7.2.2012.

<http://www.maaseutupolitiikka.fi/files/685/KarjalainenEevaMetla.pdf>

Kelloniemi, A. tarinallistaja. 2012. Tarinallistamalla parempia elämyksiä. Luento. Resto tietotaito-kilpailut 12.4.2012. Haaga-Helia Porvoo. Porvoo.

Komppula, R., Boxberg, M. 2002. Matkailuyrityksen tuotekehitys. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Kulmala, A. 2007. Elämyskolmio-malli muotoilun tukena elämysteollisuudessa. Lapin yliopisto. Taiteiden tiedekunta. Teollinen muotoilu. Pro gradu –tutkielma.

LEO - Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus. 2009. Elämys. Julkaistu 9.12.2009. Luettu 26.1.2012. <http://www.leofinland.fi>

Rissanen, T. 2005. Hyvän palvelun kehittäminen. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Pohjantähti Polestar Ltd.

Sasi, J. toimitusjohtaja, DI. 2011. Haastattelu 20.12.2011. Haastattelija Ranta, H. Hämeenkyrö. Urkin Piilopirtti.

Sasi, J. toimitusjohtaja, DI. 2012. Tietoa Urkin Piilopirtistä ja Kaitajärvenvuorten alueesta. Sähköpostiviesti. jyrki.sasi@mbnet.fi Tulostettu 31.1.2012.

Savonen, E-M. 2010. Hyvinvointia edistävä teemaympäristö. Metsäntutkimuslaitos. Luettu: 7.2.2012. <http://www.arktisetaromit.fi/binary/file/-/id/138/fid/1139/>

Sievänen, T. 2002. Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu. Teoksessa Hyvämäki, T. (toim.) Tapion taskukirja. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Metsälehti, 298–303

Urkin Piilopirtti –esite.

Urkin Piilopirtti Oy. Luettu 3.1.2012. <http://www.urkinpiilopirtti.com>

Verhelä, P., Lackman, P. 2002. Matkailun ohjelmapalvelut. Matkailuelämyksen tuottaminen ja toteuttaminen. Helsinki: WSOY

LIITTEET

1(2)

Liite 1. Haastattelukysymykset

Taustatiedot:

Kenen kanssa puhutaan?

Mikä yritys? Yrityksen koko, asiakaskunta/henkilöstö.

Aiemmat vierailut Urkin Piilopirtillä:

Oletko itse ollut asiakkaana Urkin Piilopirtillä vai vain järjestämässä muille tilaisuutta?

Kuinka monta kertaa olette olleet asiakkaina Urkin Piilopirtillä?

Mihin vuodenaikaan olette Urkin Piilopirtillä vierailleet?

Oletteko vierailleet Urkin Piilopirtillä arkena vai viikonloppuna?

Onko vierailu ollut yhden vai kahden päivänkestoinen?

Millaisella kokoonpanolla olette olleet Urkin Piilopirtillä?

- Kuinka monta henkeä ryhmässä on ollut?

Mikä on ollut miesten ja naisten suhde?

Mitä palveluita Urkin Piilopirtillä olette käyttäneet? (kokous-, ravintola-, majoitus-, sauna-, ohjelmapalvelut)

Oletteko osallistuneet johonkin ohjelmapalveluun? Minkälaiseen?

Millaisena koitte ohjelmapalvelun?

- Koitteko elämyksen tunnetta?
- Opiteko jotain uutta?
- Oliko ohjelmapalvelu innostava ja kiinnostava?
- Mitä olisitte mahdollisesti halunneet muuttaa ohjelmapalvelusta?

Keräsittekö jälkeenpäin palautetta asiakkailta?

- Olivatko he olleet tyytyväisiä kokemaansa ohjelmaan?
- Oliko jotain, mikä erityisesti oli jäänyt mieleen?

Luontoaiheinen rastirata:

Millä todennäköisyydellä tulisitte käyttämään Urkin Piilopirtin luontoaiheista rastirataa?

2(2)

Mitä luulette edustamanne käyttäjäkunnan ajattelevan osallistumisesta luontoaiheiselle rastiradalle?

Millaisista rasteista uskoisitte edustamanne käyttäjäkunnan innostuvan luonnossa?

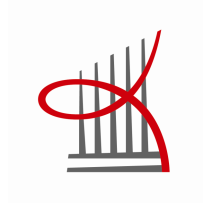
- tietorastit luonnosta
- tietorastit luonnon hyvinvointivaikutuksista
- toiminnalliset rastit
- hiljentymis- ja rauhoittumisrastit
- luonnon tarkkailuun liittyvät rastit

Onko edustamanne asiakaskunta kiinnostunut enemmän aktiivisesta vai passiivisesta osallistumisesta?

Voisitko sanoa, että edustamanne asiakaskunta on kilpailuhenkistä?

Osallistuisiko edustamanne asiakaskunta luontoaiheiseen rastirataan mieluummin oppaan johdolla vai itsenäisesti ryhmissä kulkien merkattua polkua pitkin?

Mistä syntyy elämys?

RASTIPANKKI

Luontoaiheisia rasteja Urkin Piilopirtille

Heli Ranta

Opinnäytetyö
Huhtikuu 2012
Hotelli- ja ravintola-alan koulu-
tususohjelma

TAMPEREEN AMMATTIKORKEAKOULU
Tampere University of Applied Sciences

SAATTEEKSI

Tämä Rastipankki sisältää yhteensä XX luontoaiheista rastia. Rastit on jaoteltu niiden sisällön mukaisesti. Tästä Rastipankista voidaan valita jokaiselle asiakasryhmälle sopivimmat luontoaiheiset rastit rastaradalle. Rastien valintaan vaikuttaa muun muassa asiakkaiden kotimaa, kiinnostuksen kohteet ja kuljettava reitti ja sen pituus. Tärkeintä on saada aikaan monipuolinen rastipaketti, jossa voisi olla kaikkia kiinnostavia osa-alueita, sekä uutta tietoa Suomen luonnosta.

Ensimmäisenä pankissa on **toiminnalliset metsätaitorastit**, jotka sisältävät nimensä mukaisesti metsätaitoihin liittyviä rasteja, sekä myös älyllisiä rasteja. **Toiminnalliset rastit** ovat erilaisia joukkueittain suoritettavia kilpailuja. **Hyvinvointiin liittyvät rastit** ovat enemmän pohdiskelurasteja, joissa kerrotaan luonnon hyvinvointiin liittyvistä vaikutuksista. Näiden rastien tarkoitus on saada asiakkaat rentoutumaan ja ajattelemaan omaa hyvinvointiaan. **Luontoaiheiset rastit** ovat perinteisiä luontorasteja, jotka kertovat Suomen luonnon kasvi- ja eläinlajeista. Mukana on myös enemmän tietoa soista, jotka ovat saattavat olla osalle asiakkaista vieraampi asia. Lisäksi osalla rasteista suoritetaan erilaisia tehtäviä.

Muutamiin rasteihin on tehty lisäehdotuksia, joissa tarkoituksena on kokeilla jotain rastilla esiteltyä aihetta tai tehdä jotain muuta rastiin liittyvää. Näiden lisätehtävien tarkoituksena on antaa asiakkaalle uusia kokemuksia ja päästä tekemään jotain uutta. Loppuun on merkitty lähteet, joita on käytetty apuna rastien suunnittelussa ja joista on kerätty informaatiota rasteihin.

Toivon, että nämä rastit ovat asiakkaiden mielestä innostavia ja kiinnostavat ja samalla myös opettavat ja näyttävät jotain uutta suomalaisesta luonnosta.

Antoisia luontoretkiä!

Toiminnalliset metsätaitorastit

RASTI 1, PUUN PITUUDEN ARVIOINTI JA MITTAUS KEPPIMENETELMÄLLÄ

Idea: Tarkoituksena on arvioida ensin kuinka pitkä jokin tietty puu on ja tämän jälkeen mitata se yksinkertaisella keppimenetelmällä.

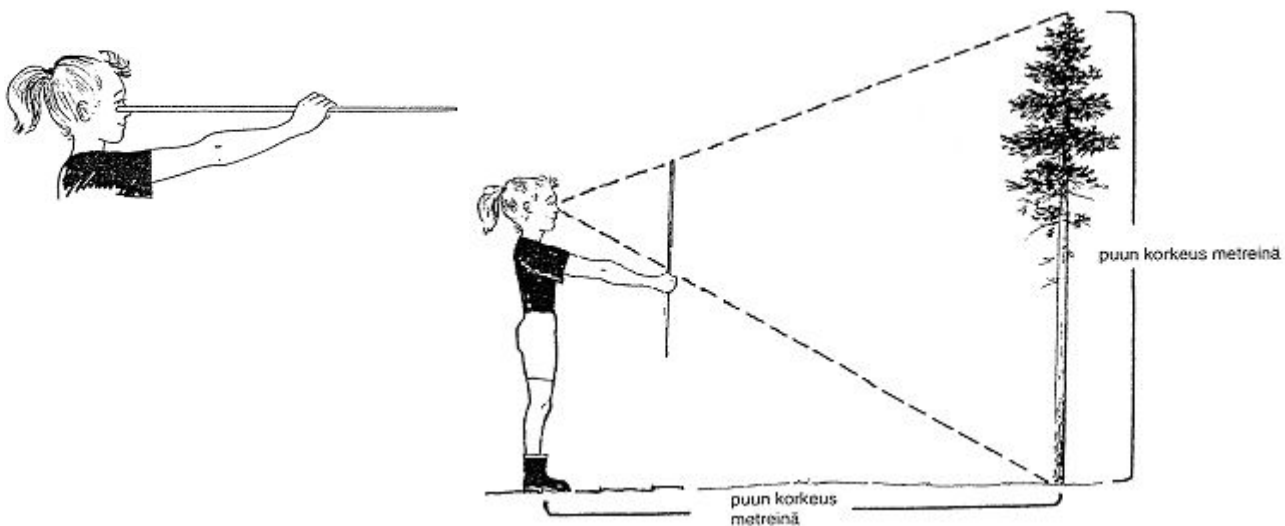
Tarvikkeet: Ennalta valittu puu, jonka pituus on mitattu tai arvioitu. Metrinpituisia keppejä/oksia.

Tehtävä:

Etsi noin metrin mittainen suora keppi. Ota kepeistä kiinni keskeltä ja laita keppi oikeanpuoleisen silmäsi alle poskelle ja pidä keppiä vaakatasossa. Siirrä oikeaa kättä kepin varrella niin kauas, että käsivartesi on suorana, eikä sinun tarvitse kurottaa. Ota tukeva ote ja pidä tästä kohtaa kiinni koko ajan.

Pituuden arviointi:

Käännä keppi pystyyn, käsivarsi pysyy suorana ja pidät kepeistä kiinni koko ajan samasta kohtaa. Tähtää keppi kohti mitattavaa puuta ja siirry eteen tai taaksepäin niin kauan, kunnes keppi on yhtä pitkä kuin puu. Tällöin puun latva on kepin yläpään tasalla ja kätesi puun tyven korkeudella. Tästä kohdasta matka puun luokse on yhtä pitkä kuin puu. Voit arvioida puun pituuden ottamalla suunnilleen metrinmittaisia askelia tai mittamaalilla etäisyyden mitalla.

KUVA 1. Keppimenetelmän käyttö puun pituuden arvioinnissa. Lähde: Huittisten kaupunki

RASTI 2, METSÄKASVIEN TUNNISTAMINEN AISTINVARAISESTI

Idea: Pieniin kangaspusseihin laitetaan tuoksuvia metsän kasveja. Tarkoituksena on tunnistaa kasvit pusseja haistelemalla.

Tarvikkeet: Kangaspusseja, esimerkiksi 3 kappaletta. Tuoksusta tunnistettavia kasvien lehtiä ja muita osia. Tuoksusta tunnistettavia kasveja ovat esimerkiksi kuusi, mänty, kataja, suopursu, koivu, kielo, tuomi.

Tehtävä:

Haistele pusseja ja tunnista, mikä metsän kasvi on kyseessä.

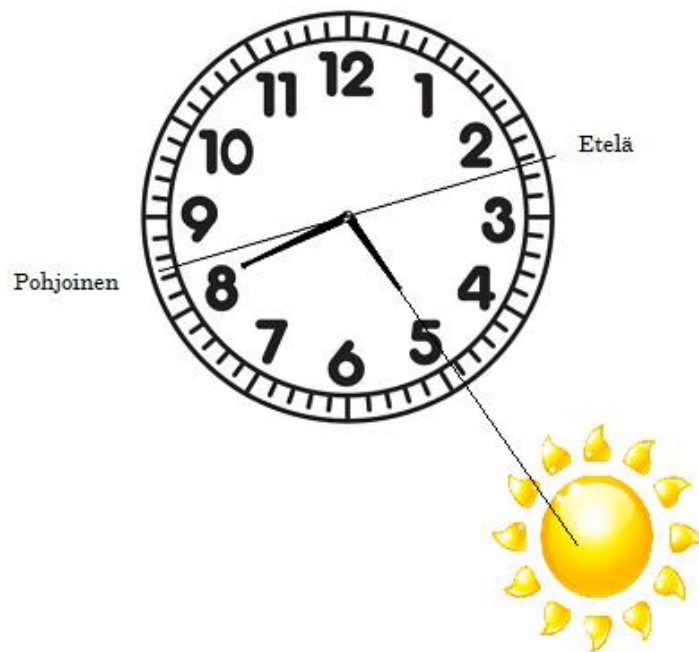
RASTI 3, ILMANSUUNNAN MÄÄRITTÄMINEN KELLON AVULLA

Idea: Määritellään rannekellon kellotaulun avulla ilmansuunnat.

Tarvikkeet: Rannekello ja aurinkoinen sää, apuna alla oleva kuva.

Tehtävä:

Käännä kelloa siten, että tuntiviisari osoittaa aurinkoa kohden. Tällöin kellotaulun numero 12 ja tuntiviisarin puoliväli osoittaa, missä on etelä.

KUVA 2. Esimerkki miten ilmansuunta voidaan päätellä kellotaulun avulla.

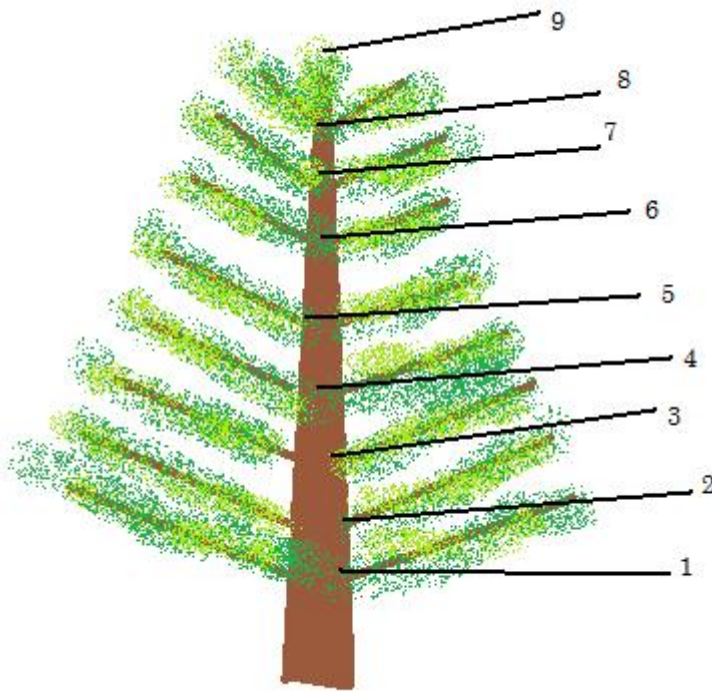
RASTI 4, NUOREN MÄNNYN IÄN LASKEMINEN

Idea: Lasketaan nuoren männyn ikä sen vuosikasvainten perusteella.

Tarvikkeet: Nuori, alle 30-vuotias mänty.

Tehtävä:

Nuoren männyn ikä voidaan laskea sen vuosikasvainten eli oksakiehkuroiden perusteella. Laske männyn oksakiehkurat ja lisää saamasi summaan 5 vuotta. Näin saat selville puun iän. Kuvan puu on siis 14 vuotta vanha.

KUVA 3. Nuoren männyn iän laskeminen oksakiehkuroiden avulla.

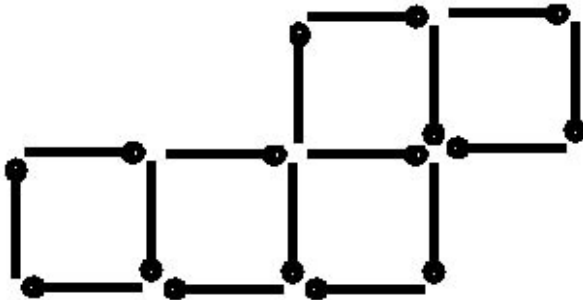
RASTI 5, TIKKUTEHTÄVÄ

Idea: Siirrä kuvion tulitikkuja saadaksesi aikaan haluttu lopputulos.

Tarvikkeet: Tulitikkuja, jotka astellaan kuvassa olevan mallin mukaisesti tai vain kuvat malleista.

Tehtävä:

a) Muodosta neljä neliötä liikuttamalla kahta tikkua. Jokaisen tikun on oltava edelleen osa neliötä.

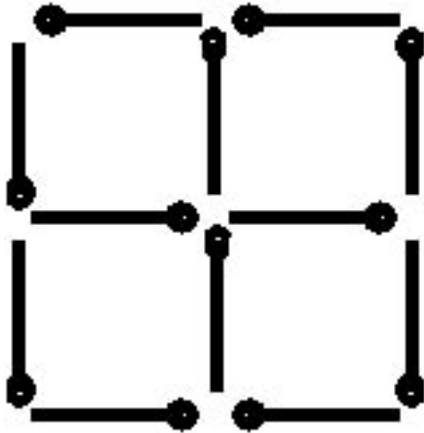

b) Muodosta neljä tasasivuista kolmiota liikuttamalla kolmea tikkua.

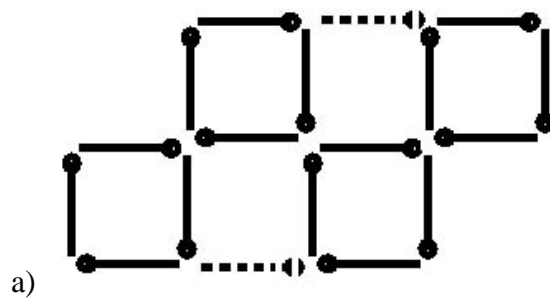

8(29)

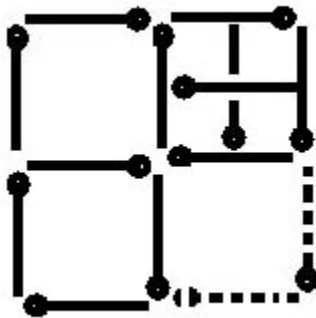
c) 12 tikkua muodostaa yhteensä 5 neliötä. Muodosta kahta tikkua siirtämällä 7 neliötä.

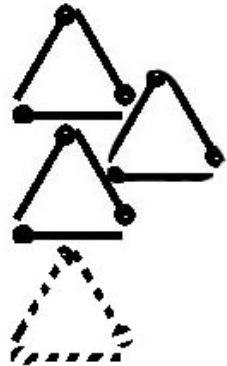
Vastaukset:

c)

b)

KUVA 4. Tikkutehtävät ja niiden ratkaisut.

RASTI 6, HAAPA – METSIEN MONIPUOLISTAJA JA TULITIKKIJEN MATERIAALI

Luonnon monimuotoisuuden kannalta haapa on hyvin tärkeä puulaji. Haapa on monen eliölajin elinympäristö, sillä tutkimusten mukaan haavalla voi elää jopa 350 erilaista lajia, esimerkiksi erilaisia sieniä, hyönteisiä ja jäkäliä. Vanhetessaan haapa alkaa lahota sisältä päin ja vanhat ja kuolleet haavat ovatkin lintujen kolopuita.

Ihmiset käyttävät haavan puunainesta esimerkiksi saunanlauteisiin, koska se johtaa huonosti lämpöä. Haapaa on käytetty myös kattopäreisiin ja tulitikkuihin.

Keskiverto haapa kasvaa usein 24 metriseksi ja on rinnanympärysläpimitaltaan 23 cm. Tällöin puun tilavuus on 0,455 m³. (Puun kokonaistilavuus voidaan jättää kertomatta, jolloin tehtävästä tulee hieman haasteellisempi.)

Tehtävä: Arvioi, kuinka monta tulitikkua yhästä keskiverto haavasta voitaisiin valmistaa. Yhden tulitikun pituus on 4,5 cm ja sen särmän pituus n. 2 mm. Yhdessä tikkuksissa on suunnilleen 50 tulitikkua.

RASTI 7, PINTA-ALAN ARVIONTI

Idea: Arvioidaan metsälammen pinta-ala

Tarvikkeet: Apuvälineenä voidaan käyttää alueen maastokarttaa.

Tehtävä: Arvioi viereisen metsälammen pinta-ala. Apuna voit käyttää maastokarttaa tai askelmittaa. Askelmitan määrittämiseksi maastoon voidaan merkitä esimerkiksi 10 metrin matka, jonka avulla asiakkaat voivat määrittellä oman askelensa pituuden.

Muunnos: Metsälammen sijaan voidaan arvioida esimerkiksi etäisyyttä johonkin tiettyyn maastonkohtaan tai esimerkiksi kallion korkeutta.

Toiminnalliset rastit

RASTI 8, NOKIPANNUKAHVIT/EVÄSTAUKO

Idea: Pidetään evästauko metsässä. Jos on mahdollista, voidaan tehdä nuotio ja keittää nokipannukahvit ja esimerkiksi makkaraa tai lettuja. Elämys on myös valmiiden eväiden ja termospullosta kahvin juominen metsässä.

Tarvikkeet: Tarvittava määrä evästä ryhmälle, istuinalustat, nuotiopaikka.

RASTI 9, KÄPYAMMUNTA

Idea: Joukkuelajina pidettävä (leikkimielinen) kilpailu. Säännöt mukailevat ampumahiihtoa.

Tarvikkeet: Riittävä määrä käpyjä ja sankoja joukkueita varten. Tasainen ja riittävän laaja kilpailualue, jonne merkattu lähtöpiste, heittoalue ja sakkoringi. Matka heittoalueelle lähtöpisteeltä voi olla esimerkiksi 200 metriä ja heittomatka 7 metriä. Sakkoringin pituus 50 metriä. Heitettäviä käpyjä esimerkiksi 5 kappaletta.

Tehtävä: Jaetaan ryhmä sopivankokoisiksi joukkueiksi, esimerkiksi 4 henkeä/joukkue. Tehtävä suoritetaan yksitellen kilpailuna. Kilpailu alkaa merkistä, jolloin kilpailijat juoksevat heittopaikalle ja yrittävät saada heitettyä kävyt sankoon. Kilpailija joutuu juoksemaan niin monta sakkoringiä, kun hän heittää käpyjä ohi. Tämän jälkeen hän juoksee lähtöpisteeseen lähettämään seuraavan kilpailijan matkaan. Jonka joukkueen viimeinen jäsen tulee ensimmäisenä maaliin, on voittaja joukkue.

Muunnos: Voidaan tehdä myös talvella, jolloin kilpailijat käyttävät lumikenkiä.

RASTI 10, TUKIN SAHAUSKILPAILU

Aikana, jolloin moottorisahoja ei oltu vielä keksitty, oli tukkimetsällä oleminen nykyistäkin rankempaa hommaa, koska rungot kaadettiin ihmisvoimin. Tukkipuunkokoisen rungon kumoon saaminen ei ole helppoa hommaa, vaan sahaaminen on raskasta ja energiaa vievää hommaa. Nyt on mahdollisuus kokeilla, miten paljon voimia vie sahata tukkia.

Idea: Asiakkaat saavat kokeilla, kuinka raskasta on ollut kaataa tukkikokoisia puita ilman moottorisahaa.

Tarvikkeet: Tukkipuunkokoinen runko (läpimitta vähintään 21 cm), saha (käsisaha, justeeri...)

Tehtävä: Sahasta riippuen sahataan yksittäin tai pareittain. Tukki on nostettu vaakatasoon tukevasti telineeseen, jossa se pysyy paikoillaan. Sahaajan tehtävä on sahata tukista pala. Samasta tukista voidaan siis sahata useamman kerran. Sahaus voidaan tehdä myös kilpailuna, jolloin jokaisesta sahauksesta otetaan aikaa.

RASTI 11, RITSA-AMMUNTA

Idea: Asiakkaat pääsevät kokeilemaan ritsalla ampumista. Voidaan toteuttaa joukkuekilpailuna tai yksilöittäin tehtävänä lajina.

Tarvikkeet: Ammuksiksi käpyjä ja ritsat, ammuttaviksi esimerkiksi peltipurkkeja. Jos halutaan asiakkaiden osallistuvan itse enemmän, he voivat itse myös valmistaa ritsat valmiiksi hankituista tarvikkeista.

Tehtävä: Asiakkaat koittavat saada ammuttua kävyillä peltipurkit kumoon. Esimerkiksi 5 peltipurkkia rivissä, ampumamatka 5 metriä. Yksilökilpailussa voidaan katsoa, kuka saa kaikki peltipurkit kumoon vähimmällä ammusmäärällä. Joukkuekilpailussa voidaan laskea, kuinka monta peltipurkkia ryhmä saa kaadettua, kun jokaisella joukkueen jäsenellä on käytettävissä 5 käpyä.

Hyvinvointiin liittyvät rastit

RASTI 12

Mielipaikka on paikka, jossa ihmisen mieli lepää ja rentoutuu. Tällaisissa paikoissa oleskelu tuottaa ihmisille hyvän mielen ja myös parantaa psyykkistä toimintakykyä.

Suomalaisten mielipaikat sijaitsevat usein luonnossa.

Pohdi: Millainen on sinun mielipaikkasi? Millaisessa maisemassa katseesi lepää ja ajatukset tyhjenevät?

RASTI 13

Luonnossa liikkuminen vähentää stressiä. Luonnon kiireetön ja eleetön ympäristö auttaa mieltä ja kehoa rentoutumaan. Luonnosta puuttuvat voimakkaat ärsykkeet, kuten liikenteen melu ja pakokaasut. Tämän vuoksi luonto on paikka, joka edesauttaa stressistä elpymistä.

Eryityisesti erilaiset luonnon vesielementit, kuten purot, joet, lammet, järvet ja meri auttavat kehoa rentoutumaan ja mielen tyhjenemään.

Oletko huomannut, että kävely luonnossa olisi vaikuttanut mieleesi positiivisella tavalla?

RASTI 14

Sulje silmäsi. Kuuntele luontoa ja itseäsi. Mitä kuulet? Kuuletko liikenteen melua tai muuta ihmisten aiheuttamaa melua? Kuuletko tuulen huminan, lehtien havinan, veden liplatuksen tai lintujen laulun? Mitä pidät ympäröivistä äänistä?

Välillä on hyvä pysähtyä ja kuunnella vain hiljaisuutta ja luonnon ääniä. Silloin saa myös hyvän tilaisuuden pysähtyä kuuntelemaan itseään, omia toiveita ja tavoitteita elämälleen.

RASTI 15

Melu on haitallista. Se aiheuttaa päänsärkyä, unettomuutta ja levottomuutta. Meluisassa ympäristössä stressitaso nousee ja aggressiivisuus lisääntyy. Melussa oleskelu lisää myös sydäninfarktien riskiä. Meluun ei totu.

Luonto on hiljainen paikka, jossa voi rauhoittua ja rentoutua. Kuuntele hiljaisuutta, ja teet samalla hyvää myös mielellesi.

RASTI 16

Tiesitkö, että luonnolla on tutkitusti todettu olevan positiivisia vaikutuksia ihmisen fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen?

Luonnossa oleskelu laskee muun muassa verenpainetta ja pulssia, lisäksi se vähentää lihasjännityksiä. Myönteiset tunnetilat voimistuvat ja keskittymis- ja suorituskyky paranevat luonnossa oleskelun aikana.

Rentoutuminen alkaa jo 5-7 minuutin luonnossa oleskelun jälkeen. Fysiologisia muutoksia syntyy 20 minuutin jälkeen ja tarkkaavaisuus alkaa parantua 40 minuutin jälkeen. Luonto onkin siis hyvä paikka kerätä voimia rankan työviikon jälkeen tai aina kun on tarvetta päästä rauhoittumaan ja rentoutumaan.

RASTI 17

Kuinka monta kertaa kuukaudessa liikut tai käyt metsässä tai muussa luonnon ympäröimässä kohteessa, esimerkiksi puistossa?

Tutkimusten mukaan luontokokemukset vaikuttavat mielialaan lisäämällä positiivisia tunteita ja samalla vähentämällä negatiivisia tunteita. Nämä positiiviset vaikutukset voidaan havaita, kun luonnossa on vietetty aikaa yli 5 tuntia kuukaudessa. Olisiko sinunkin hyvä lisätä luonnossa liikkumistasi ja kokea luonnon mieltä parantava voima?

Luontoaiheiset tietorastit

RASTI 18, SOIDEN MONIMUOTOISUUS

Suot ovat osa tyypillistä suomalaista maisemaa, sillä Suomen kokonaispinta-alasta kolmasosa on suota. Suot ovat hyvin monipuolisia luontoympäristöjä sekä kasvi- että eläinlajistoltaan.

Ihmiset ovat hyödyntäneet soita kautta aikojen. Soilla on metsästetty ja niiltä on niitetty heinää karjan ravinnoksi. Ihmiset ovat keränneet soilta marjoja ravinnokseen ja turvetta on käytetty aluksi kuivikkeena karjalle ja myöhemmin polttoaineena. Suosta on raivattu myös lisää elintilaa ihmisille. Ojittamalla soista on saatu aikaan hyvin tuottavia talousmetsiä ja peltoja.

Nykyään soiden turvetta käytetään erilaisissa turvekylvyissä ja -hoidoissa. Turvehoitojen vaikutus perustuu korkeaan lämpötilaan ja turpeen antiseptiseen vaikutukseen. Lisäksi turpeessa on biologisesti aktiivisia aineita ja hormoneja, jotka yhdessä parantavat erilaisia vaivoja, kuten reumasärkyä ja urheiluvammoja. Soista on siis ollut ja on paljon hyötyä ihmisille.

RASTI 19, SUO URHEILUKENTTÄNÄ

”Suo, kuokka ja Jussi” on tuttu sananparsi Väinö Linnan Täällä Pohjantähden alla – kirjasarjasta. Nykyisin suot tarjoavat ihmisille muutakin aktiviteettia kuin vain kuokkimista. Soilla voidaan harrastaa monenlaista urheilua. Suosittuja lajeja ovat muun muassa suopotkupallo ja suosähly. Uudempi laji on suolentopallo. Suojuoksu, eli juokseminen suolla sauvojen kanssa, on yleinen treenaustapa kestävyysurheilijoiden keskuudessa. Turpeen upottava pinta antaa vastuksen, joka lisää harjoittelun tehoa. Toisaalta tuo upottava vaikutus uuden piirteen muuten perinteisiin lajeihin ja se antaa myös uudenlaista jännitystä tuttuihin lajeihin.

Kevyemmän liikuntaharjoituksen ja elämyksen saa jo pelkästään kävelemällä hyllyvällä suolla.

Lisä rastiin: Tämän rastin yhteydessä voidaan kokeilla erilaisia urheilulajeja suolla, jos se on mahdollista. Mutta myös pelkkä kävely upottavalla suolla on elämys.

RASTI 20, SUOKASVIT

Suo voi syntyä kolmella eri tavalla. Metsämaa alkaa soistua, kun kangasmetsän pohjavedenpinta alkaa nousta. Tällöin maaperä muuttuu kosteammaksi ja paremmaksi kasvu- alustaksi suokasveille, kuten rahkasammalille. Soita syntyy myös siten, että vesistöt pikku hiljaa alkavat kasvaa umpeen ja täyttyä suokasveista. Kolmas syntytapa liittyy maan nousemiseen. Silloin merestä kohonneelle maaperälle alkaa kehittyä suoraan suokasvillisuutta.

Soilla elävät kasvit ovat tottuneet vetisempiin ja hapettomampiin kasvuoloihin kuin kangasmaiden kasvit. Perinteisiä suokasveja ovat erilaiset rahkasammalet ja varpukasvit, kuten vaivaiskoivu, suokukka, suopursu ja karpalo. Soilla kasvavat myös raate ja lakka. Soiden erikoisuus on kihokit, jotka ovat lihansyöjäkasveja.

Tunnistatko edellä mainittuja suokasveja lähimaastosta?

RASTI 21, KARPALO

Isokarpalo on soiden marja. Sitä kasvaa myös lampien ja järvien rantanevoilla. Karpalon marjat ovat pallomaisia ja punaisia. Marjat ovat kypsiä poimittaviksi loppusyksystä. Usein sanotaan, että ensimmäisten pakkasien jälkeen marjat ovat parhaimmillaan. Marjoja voidaan poimia myös keväällä lumien sulamisen jälkeen. Silloin niissä on suurempi sokeripitoisuus.

Karpalo sisältää paljon C-vitamiinia ja erilaisia happoja, kuten omena- ja sitruunahappoa. Erilaiset hapot ovatkin marjojen säilöntäaineita, joiden ansiosta ne säilyvät talven yli hyvinä. Karpalo on myös hyvä kuidun lähde.

Hyvä jälkiruokavinkki on syödä kohmeisia karpaloita kuuman kinuskikastikkeen kanssa.

Lisä rastiin: Jos retki tehdään loppusyksystä/alkutalvesta/alkukevästä, ja suolla on paljon karpaloita, voidaan ottaa leikkimielinen karpalonpoimintakilpailu ja katsoa, kuka poimii nopeimmin esimerkiksi kourallisen marjoja. Tätä varten voidaan ottaa myös mukaan kertakäyttökupit tai muut pienet astiat, johon marjat kerätään. Myöhemmin päivän aikana marjat voidaan myös käyttää asiakasryhmän ruokailussa.

RASTI 22, SOIDEN LINNUT

Monet linnut pesivät ja elävät soilla. Keväällä suot heräävätkin eloon linnun laulun säestyksellä. Ensimmäisinä soille saapuvat kurjet ja joutsenet. Kesää kohden mentäessä suolla voi nähdä maamme yleisimmän linnun, pajulinnun tai kuulla peipon hyvin tutun laulunsävelen. Avoimilla vesillä uiskentelee melko varmasti tavi ja sinisorsa, mutta voi siellä nähdä myös telkän valkoisen poskilaikun tai tukkasotkan hiustöyhdonkin. Rantavesissä kahlaavat taivaanvuohi ja töyhtöhyppä. Taivaalla lentelevät harmaalokki, joka myös pesii soilla. Soiden reunametsän korkeimmassa ja suurimmassa männyssä voi olla kalasääksen tähystyspaikka. Reunametsissä poikasiaan kasvattavat metsäkanalinnut, kuten metso ja teeri.

Paras lintujen bongausaika on huhtikuun loppupuolelta kesäkuun puoliväliin asti.

Mitä lintuja sinä näet suolla? Tunnistatko kaikki näkemäsi lajit?

RASTI 23, ENSIAPUA KASVEISTA

Luonnossa kasvaa monia kasveja, joita voidaan käyttää haavoihin ja hyönteisten puremien hoitoon.

Sekä piharatamossa, että siankärsämössä on verta hyydättäviä aineita, joten niillä voidaan tyrehdyttää pienet verenvuodot. Myös nokkosen polttamat rakot ja hiertymät voidaan parantaa piharatamon ja siankärsämön lehdillä.

Pihkan avulla voidaan poistaa tikkuja. Se myös estää tulehduksia, joten sitä voidaan käyttää haavoissa laastarina.

Hieromalla iholle suopursua, pietaryrttiä tai pujoa, voidaan torjua hyttysiä.

Vadelman lehdistä voidaan keittää teetä, joka auttaa tukkoiseen oloon. Kanervan lehdistä keitetty tee puolestaan rauhoittaa ja toimii hyvänä unilääkkeenä. Männyn tai kuusen neulasista voidaan myös hauduttaa teetä, jossa on runsaasti C-vitamiinia.

Lisä rastiin: Rastilla voidaan ottaa mukaan myös aistit maistelemalla erilaisista lehdistä haudutettuja teejuomia. Teksti voidaan pilkkoa myös pienemmiksi pätkiksi, jos halutaan koko rastiradan käsittelevän enemmän kasvien hyötykäyttöä.

RASTI 24, MARJOJEN C-VITAMIINIPITOISUUS

C- vitamiini on yksi tärkeimmistä vitamiineista, joita ihmisen keho tarvitsee. C- vitamiini auttaa luuston ja hampaiden muodostumisessa, lisäksi se ehkäisee tulehduksia ja väsymistä. Terveen aikuisen ihmisen C-vitamiinin tarve on 60 milligrammaa päivässä.

Metsämarjat sisältävät paljon C-vitamiinia. Osaatko laittaa nämä marjat oikeaan järjestykseen C-vitamiinipitoisuuden mukaan alkaen siitä, joka sisältää eniten C-vitamiinia?

Mustikka
Puolukka
Variksenmarja
Juolukka
Karpalo
Lakka

Oikea rivi:

1. Lakka: 100,00 mg/100 g marjaa
2. Juolukka: 53,2 mg/100 g marjaa
3. Karpalo: 20,0 mg/100 g marjaa
4. Mustikka: 15,0 mg/100 g marjaa
5. Puolukka: 8,0 mg/100 g marjaa
6. Variksenmarja: 4,0 mg/100 g marja

RASTI 25, RUOKAA LUONNOSTA

Luonnossa kasvaa monenlaisia kasveja, joita voidaan käyttää ravintona. Perinteisten marjojen ja sienten lisäksi ravinnoksi kelpaavat monien kasvien kukinnot, lehdet ja juuret. Luonto onkin ollut tärkeä raaka-aineiden lähde Suomessa pula-aikoina, esimerkiksi sotien aikaan.

Nykyään luonnosta ravinnoksi kerättäviä kasveja kutsutaan villiyrteiksi ja -vihanneksiksi. Nämä voidaan jakaa neljään eri ryhmään käyttötarkoituksen mukaan: 1. salaatin tapaan käytettävät, 2. mausteyrttien tapaan käytettävät, 3. ruokaisat vihannekset, 4. uutoksissa käytettävät aromaattiset kasvit ja puut.

Esimerkiksi maitohorsman juuriversoja voidaan käyttää parsan tavoin. Juurista voidaan tehdä myös jauhoja ja niitä on myös paahdettu kahvinkorvikkeeksi. Myös osmankäämin juuret ovat olleet tärkeä tärkkelysjauhojen raaka-aine pula-aikoina. Juuressa kasvavat juurisolmut kelpaavat myös syötäväksi. Maultaan ne muistuttavat kurkkua.

Nuoria maitohorsman lehtiä voidaan käyttää teehen tai salaatteihin. Ne sisältävät runsaasti C-vitamiinia ja karoteenia. Apiloiden kukkia ja lehtiä voidaan puolestaan käyttää salaateissa tai vaikkapa leipätaikinassa. Myös hiirenkorvilla olevat koivunlehdet käyvät hyvin salaatteihin ja mausteeksi.

Nokkonen puolestaan on monipuolinen kasvi, jonka nuorista versoista voidaan tehdä keittoa, muhennosta tai ohukaisia. Kuivattuja nokkosen lehtiä voidaan käyttää myös mausteena esimerkiksi leipätaikinassa.

Lisä rastiin: Rastin elämyksellisyyttä voidaan lisätä sillä, että rastilla nautitaan jotain yllämainituista luonnonantimista joko luonnossa tai ruokailun yhteydessä, esimerkiksi koivunlehtiä salaattissa tai nokkoskeittoa. Rastin teksti voidaan pilkkoa myös useammiksi tietotauluiksi. Rasti voidaan muuttaa eloonjäämis-oppaaksi, jolloin kasveja tarkastellaan eloonjäämisen turvaamisen näkökulmasta.

RASTI 26, KATAJA

Suomalaisista kuulee käytettävän nimitystä katajainen kansa. Mutta miksi meitä verrataan katajaan? Eihän se vain juonna juuriaan sanonnasta ”Joka kuuseen kurkottaa, se katajaan kapsahtaa”?

Katajan puuaines on hyvin lujaa, sitkeää ja taipuisaa, eikä se katkea helposti. Suomalaiset ovat siis sitkeää ja taipuisaa kansaa, jotka eivät anna periksi helpolla. Me emme siis suinkaan ole suuruuden hulluja epäonnistuja, vaan sitkeitä sissejä.

Katajat ovat hidaskasvuisia pylväsmäisiä puita, jotka elävät yleensä yli satavuotiaiksi. Vanhat puumaiset katajat ovat rauhoitettuja, eikä niitä saa vahingoittaa.

Katajaa käytetään pääasiassa koriste-esineiden ja astioiden valmistuksessa. Katajan havut antavat aromia kalansavustuksessa ja katajan marjoja voidaan käyttää mausteena juomissa ja riistasta valmistetuista ruoissa.

Tunnistatko katajan tuoksun?

Lisä rastiin: Ruokailussa voidaan tarjota jotain katajalla maustettua ruokaa, jolloin syntyy yhteys aiemmin opittuun ja kuultuun ja elämys vahvistuu.

RASTI 27, MÄNTY – PETTULEIVÄN RAAKA-AINE

Mänty, petäjä, honka – rakkaalla lapsella on monta nimeä, niin on myös maamme yleisimmällä puulajilla. Männyt kasvavat kuivilla kankailla ja ne vaativat paljon auringon valoa. Vanhat, suuret, kilpikaarnaiset ja lattapäiset männyt, joiden pituuskasvu on jo lakannut, on komea näky. Niitä näkee usein kallioilla, joissa ne ovat saaneet kasvaa rauhassa.

Pettuleivässä käytetty pettujauho valmistetaan männyn jälsi- ja nilakerroksesta, jotka sijaitsevat kaarnan alla. Pettujauhojen valmistus alkaa keväällä mäntyjen kuorinnalla, jolloin kuori lähtee helpommin irti rungosta. Jälsi- ja nilakerrokset irrotetaan rungosta, jonka jälkeen ne kuivatetaan ja jauhetaan. Pettuleipää ei valmisteta kuitenkaan pelkättään pettujauhosta, vaan ne toimivat muiden jauhojen jatkeena. Pettuleipä oli yleistä pulaa-ajan leipää.

Pettujauhoissa on korkea vitamiini- ja kuitupitoisuus. Jauhojen energiasisältö on kuitenkin hyvin matala eli siitä valmistetusta leivästä ei saa yhtä paljon energiaa kuin viljasta valmistettu leipä.

Lisä rastiin: Ruoalla voidaan tarjota pettuleipää tai rastilla voidaan maistella pettujauhoista valmistettua leipää.

RASTI 28, SEINÄ- JA RAHKASAMMAL

Seinäsammal on yleisin ja runsain sammallaji Suomessa. Se kasvaa erityisesti kuivahkoissa ja valoisissa kangasmetsissä. Seinäsammal on sammallaji, joka kasvaa erityisesti kivien ja kallioiden päällä. Seinäsammal on saanut nimensä siitä, että sitä on käytetty hirsiseinien tilkitsemisessä eli seinien tiivisteenä.

Onneksi rahkasammalta ei ole nimetty saman periaatteen mukaan, sillä kuivattua rahkasammalta on käytetty aikoinaan vessapaperin korvikkeena. Nykyään kuivattua rahkasammalta käytetään kuivakäymälöiden kuivikkeena, koska se sitoo hyvin kosteutta ja

tuoksua itseensä. Rahkasammalta voidaan käyttää myös haavojen sidonnassa, koska se sisältää antiseptisiä aineita.

RASTI 29, LAULUJOUTSEN

Laulujoutsen on nimetty Suomen kansallislinnuksi 1960-luvulla. Silloin laulujoutsen määrä Suomessa oli hyvin vähäinen ja lajia alettiin suojella. Suojelu on tuottanut tulosta ja nykyisin Suomessa pesiikin jo yli 5 000 laulujoutsenpariskunta.

Laulujoutsenet valitsevat puolison, jonka kanssa ne pysyvät yhdessä koko elinikänsä. Tällainen pariuskollisuus ei ole kovin yleistä eläinmaailmassa. Talvimuuttojen jälkeen laulujoutsenpariskunta palaa aina samalle pesäpaikalleen suon, lammen tai pienen järven rantaan, jossa ne ensimmäiseksi kunnostavat vanhan pesänsä ja alkavat sitten muusia.

Joutsenet ovat olleet kautta aikojen myös inspiraation lähde taiteilijoille. Vanhoista kalliopirroksista on tunnistettu joutsenen kuvia, mutta myös tunnetut taitelijat ovat kuvanneet joutsenia taiteessaan. Kalevalasta on tuttu Tuonelan joutsen, jonka mukaan myös Sibelius on säveltänyt yhden teoksen osana Lemminkäinen-sarjaa. Joutsenen sanotaan kuvastavan puhtautta ja kauneutta, joka esiintyy myös usein kuvataiteessa.

RASTI 30, SÄÄKSI

Sääksi, tai toiselta nimeltään kalasääksi, on suurikokoinen petolintu. Sääksen höyhenpeite on päältä tumma, ja alta vaalea, lähes valkoinen. Vaalean värin perusteella se onkin helppo erottaa muista haukkalinnuista.

Nimensä mukaisesti sääksi syö kalaa, joten sen elinpiiri onkin usein vesistöjen läheisyydessä. Saalistaminen tapahtuu siten, että ensin sääksi lekottelee korkealla ilmassa veden päällä ja syöksyy sitten nopeasti veteen kalojen kimppuun. Se ei kuitenkaan sukella, vaan saalistaa pinnassa uivia kaloja.

Pesänsä sääksi tekee korkean puun latvaan, josta sen on helppo lähteä lentoon. Suurten petolintujen pesäpuut ja pesät on rauhoitettu luonnonsuojelulailla. Pesäpuuta ei saa siis kaataa, vaikka alueella tehtäisiin avohakkuu. Puun ympärille olisi hyvä jättää myös muuta puustoa suojamaan pesäpuuta.

Myös tämän alueen järvissä on nähty kalasääskiä saalistamassa ja tiedettävästi alueelta löytyy myös kalasääsken pesäpuu.

RASTI 31, KÄKI

Käen tunnistaa sen tutusta kukunnasta, mutta harvemmin käkeä pääsee kuitenkaan näkemään läheltä. Käen kukunta on perinteinen suomalaisten kesäiltojen ja öiden luontoääni. Vanhan uskomuksen mukaan käki kukkuu kuulijalle elinvuosia, yksi kukunta vastaa aina yhtä vuotta.

Käen elintavat ovat muista linnuista poikkeukselliset, sillä se ei haudo omia muniaan. Käki on pesälöinen, joka munii aina yhden pikkulintujen, usein leppälinnun tai västäräkin pesään. Hautomisesta huolehtii siis muut linnut. Käenpoikanen kuoriutuu yleensä nopeammin kuin muut pesässä olevat munat ja heti kuoriutumisen jälkeen käenpoikanen työntää pesässä olevat muut munat tai poikaset pois. Käet ovatkin aina muiden kuin omien vanhempiensa ruokkimia ja kasvattamia.

RASTI 32, HIRVI

Hirvi on Suomen suurin eläin. Aikuinen uroshirvi voi painaa jopa 600 kiloa. Vaikka hirvi onkin suurikokoinen eläin, se on kasvissyöjä. Se käyttää ravintonaan pääasiassa varpuja, heinää, ruohoja, puiden ja pensaiden oksia, lehtiä ja kuoria. Aikuisen hirven päivittäinen ravinnon tarve on 10 – 15 kiloa. Hirven elinpiirin on siis oltava laaja, jotta se saa riittävästi ravintoa.

Luonnossa hirviin ei useinkaan pääse törmäämään, sillä ne liikkuvat mieluiten hämärään aikaan. Metsissä kulkiessaan voi kuitenkin nähdä jälkiä hirvien elämästä. Talvisin

selvimmät jäljet ovat tietenkin lumeen jääneet hirven jalanjäljet. Mutta usein hirvet jättävät jälkeensä myös suuria papanakasoja. Papanoiden muodon perusteella voidaan myös päätellä, onko kyseessä ollut naaras vai uros hirvi.

Puulajeista hirvet suosivat erityisesti pihlajaa, haapaa, pajua ja katajaa ravinnokseen, mutta paremman puutteessa ne syövät myös mäntyä. Hirven syömät puut tunnistaakin helposti siitä, että esimerkiksi lehtipuun taimien oksat on syöty noin puolentoista metrin korkeudelta ylöspäin ja jäljellä on vain runko. Puut eivät kuitenkaan kuole, vaan jatkavat kasvuaan, tosin ne muuttuvat usein kuitenkin pensasmaisiksi.

RASTI 33, MUSTIKKA

Superfood on luonnon oma raaka-aine, jolla on hyvä ravintoarvo ja joka vaikuttaa positiivisesti ihmisen terveyteen. Aiemmin suurin osa superfood-ravinnosta on tullut Suomeen ulkomailta, mutta nyt on alettu tutkia enemmän myös suomalaisia raaka-aineita.

On todettu, että kotimainen mustikka on todellista superfoodia. Mustikka sisältää paljon antioksidentteja, jotka suojaavat erilaisilta sairauksilta. Mustikoissa on myös paljon kuitua, C- ja E-vitamiinia, mutta vähän kaloreita. Tutkimuksissa on todettu, että mustikan syöminen voi vähentää sydän- ja verisuonitautien riskiä. Mustikan on todettu vaikuttavan positiivisesti myös heikentyneeseen näköön ja muihin silmäsairauksiin. Mustikan on todettu auttavan keskittymään ja parantamaan muistia.

RASTI 34, SIENET

Luonnosta kerättävät sienet ovat hyvää ravintoa myös ihmisille. Ennen kuin sienimetsälle kuitenkaan lähtee, on opittava tunnistamaan syötäväksi kelpaavia sieniä. Sieniä kerättäessä on oltava myös varma, että tunnistaa sienen syömäkelpoiseksi.

Sienet sisältävät vain vähän rasvaa ja energiaa, koska suurin osa niiden painosta on vettä. Sienistä saadaan myös paljon kuituja ja A- B- ja D-vitamiineja. Sienet sisältävät myös paljon muita kivennäis- ja hivenaineita, jotka ovat välttämättömiä ihmisille.

Suomalaisten suosituin sienilaji on kantarelli eli keltavahvero. Sen satokausi alkaa jo heinäkuulta ja jatkuu pitkälle syksyyn. Herkkutatti on arvostettu sienilaji, jota poimitaan Suomesta myös vientiin. Muita suosittuja ja helposti tunnistettavia ruokasieniä ovat mustatorvisieni, karvarousku ja suppilovahvero.

Lisä rastiin: Ruokailussa voi olla jotain sieniruokia. Erityisesti syksyllä voidaan maastosta myös kerätä syötäväksi tunnistettuja sieniä mukaan.

Muut luontoaiheiset rastit

RASTI 35, METSÄLAMPI

Suomi on tuhansien järvien maa. Tuhannet järvet eivät kuitenkaan ole kaikki suuria Saimaita, vaan Suomessa on paljon pieniä metsälampia. Metsälammet ja niiden reunat ovat usein metsien monimuotoisuuden keskuksia, joissa kasvaa monenlaisia eliöitä. Vedessä kasvaa omat, tietyt vesikasvit ja vesieliöt, samoin kuin rannoilla ja rantametsissäkin.

Metsälammella voi nähdä uiskentelemassa telkkiä tai laulujoutsenpariskunnan pesimässä lammen keskellä lampareella. Lammessa uiskentelevat ahvenet ja särjet ja lammen pinnalla kukkivat lumpeet.

Lampien vesi on usein sameaa, mikä johtuu runsaasta humusainepitoisuudesta, joka lampeen tulee laskuvesien mukana ympäröivistä metsistä. Lammesta ongitut kalat ovat kuitenkin syötäviä.

Lisä rastiin: Jos on mahdollista, lammen rannalla voidaan kokeilla mato-onkea ja katsoa, kuinka nopeasti ahven nappaa kiinni syöttiin. Talvella voidaan puolestaan kokeilla pilkkimistä.

RASTI 36, KOPUTA PUUTA

Oletko koskaan miettinyt, miksi on tapana koputtaa puuta, kun on sanonut jotain, jonka ei kuitenkaan toivo toteutuvan. Esimerkiksi kun on kertonut olleensa jo pitkään terveenä, on tapana koputtaa puuta, ettei tulisi kipeäksi.

Maalamattoman puupinnan koskettaminen on vanha uskomus, jonka uskotaan suojelevan ihmistä siltä pahalta asialta, joka hänen mielessään on tai josta hän on juuri puhunut. Uskomuksen mukaan puun sisällä on asunut hyvä henki, jonka suojeituksen on saa

nut puuta koskettamalla. Tästä uskomuksesta siis juontaa juurensa tapa koputtaa puuta ja suojataan itsensä mahdolliselta ikävältä asialta.

RASTI 37, RUSKA

Suomen neljä vuoden aikaa ovat suuri rikkaus myös luonnolle. Ainakin luonnon tarkkailijoiden kannalta. Syksyinen ruska saa luonnon hehkumaan uusissa väreissä. Mutta mistä ruska oikeastaan johtuu?

Kun päivät alkavat lyhentyä ja viilentyä, lehdissä oleva lehtivihreä alkaa vetäytyä lehdistä puiden runkoon varastoon tulevaa kasvukautta varten. Lehtivihreän valmistamiseen puu tarvitsee paljon energiaa, jonka vuoksi se ottaa sen talteen. Tämän varastointiprosessin vuosi lehdissä olevat muut väriaineet, kuten karotenoidit, jotka ovat oranssinpunaisia sävyjä, ja ksantofyllit, jotka ovat keltaisen sävyjä, näkyvät poistuvan vihreän värin alta. Sen vuoksi puiden ja varpujen lehdet ovat kirkkaan punaisia ja keltaisia ennen kuin tippuvat maahan ja kuolevat.

On kuitenkin yksi puulaji, joka tiputtaa lehtensä vihreinä, koska sillä on juuristossaan tehokas bakteeristo, joka tuottaa riittävästi energiaa ja mineraaleja uuden lehtivihreän kasvattamiseen. Tiedätkö, mikä puulaji on kyseessä?

Vastaus: Tervaleppä

RASTI 38, HASSUJA ELÄINTEN NIMIÄ

Suomen luonnossa on paljon hassunnimisiä eläinlajeja, jotka tarkoittavat myös aivain jotain muuta. Tiedätkö, mihin eläinryhmää nämä eläimet kuuluvat? Vinkkinä: mukana on 3 kovakuoriaista, 1 lude, 2 perhosta, 2 kalaa ja 1 lintu.

Hopeaseppä (kovakuoriainen)

Puuntuhoaja (perhonen)

Kehrääläinen (lintu)

Suutari (kovakuoriainen)

Keisarinviitta (perhonen)

Turpa (kala)

Mutu (kala)

Vesimittari (lude)

Papintappaja (kovakuoriainen)

RASTI 39, ELÄIMET LATINAKSI

Jokaisella eläin- ja kasvilajilla on latinankielinen nimi. Nimi on kaksiosainen. Ensimmäinen nimi on eläimen tai kasvin suku ja jälkimmäinen nimi on sen laji. Joillakin metsän eläimillä on latinankielinen nimi, joka on helppo muistaa.

Osaatko yhdistää nämä latinankieliset nimet oikeaan suomalaiseen eläimeen?

Gulo gulo (ahma)

Vulpes vulpes (kettu)

Meles meles (mäyrä)

Lutra lutra (saukko)

Alces alces (hirvi)

Regulus regulus (hippiäinen)

Pica pica (harakka)

Bubo bubo (huuhkaja)

Grus grus (kurki)

RASTI 40, KAHVIN KORVIKKEET

Tutkimuksissa on todettu, että suomalaiset juovat eniten kahvia koko maailmassa. Vuonna 2011 kahvia kului Suomessa 10 kg/asukas. Aina näin ei kuitenkaan ole ollut.

Sota-aikoina, kun oli pulaa ruokatarvikkeista, piti suomalaisten keksiä korvikkeita kahville, koska kahvipapuja ei sodan vuoksi pystytty Suomeen kuljettamaan.

Kahvinkorviketta voidaan valmistaa esimerkiksi paahdetuista voikukan tai maitohorsman juurista. Kahvinkorvikkeena on käytetty myös paahdettua viljaa.

LÄHTEET

Arktiset aromit. Sienet. Luettu 3.4.2012.

<http://www.arktisetaromit.fi/fi/arktiset+aromit/sienet/ravintosisalto/>

Dahl, R. 2001. Jos metsään haluat mennä. Luontoliikkujan opas. Helsinki: Edita Oyj.

Etelä-Suomen sanomat. 2011. Suomalaiset juovat yhä maailman eniten kahvia.

6.7.2011. Luettu 3.4.2012. <http://www.ess.fi/>

Huittisten kaupunki - Kohdeopasteet ja tehtävät. Luettu 23.2.2012

<http://www.huittinen.fi/>

Kainuun museo. 2009. Pettuleipä. Luettu 13.3.2012.

<http://www.kainuunmuseo.fi/nayttelyt/perusnayttely/peppuleipa>

Karjalainen, E. 2008. Luonnon- ja maisemanhoidosta hyvinvointia. Luonnon- ja maisemanhoito – maaseudulle lisää yrittäjyyttä ja vetovoimaa -seminaari Helsingissä 16.9.2008. Luettu 7.2.2012.

<http://www.maaseutupolitiikka.fi/files/685/KarjalainenEevaMetla.pdf>

Kotimaiset kasvikset ry. Kasvisten ravintosisältö. Luettu 12.3.2012.

<http://www.kasvikset.fi>

Laine, L. 2004. Suomen luonto-opas. Porvoo: WSOY.

Lisäravinteet.info. 2011. Mustikka. 23.6.2011. Luettu 31.3.2012.

<http://www.lisaravinteet.info/superfoodit/mustikka>

Luontoon.fi. 2011. Lisäsärvintä luonnosta. 26.4.2011. Luettu 3.4.2012.

<http://www.luontoon.fi/RetkeilynABC/retkiruoka/ruokaluonnosta/Sivut/Default.aspx>

Metsähallitus. 2001. Aapasuot. Lintujen maailma. Tulostettu 12.3.2012.

http://julkaisut.metsa.fi/julkaisut/pdf/luo/aapasuot_linnut.pdf

Ruokatieto. Luonnonkasvien käyttö ravintona. Luettu 13.3.2012.

<http://opetus.ruokatieto.fi>

Savonen, E-M. 2010. Hyvinvointia edistävä teemaympäristö. Metsäntutkimuslaitos.

Luettu 7.2.2012. <http://www.arktisetaromit.fi>

Suomen luontaisia puulajeja –esite. 2011. UPM METSÄ.

Tunturisusi. Hirvi. Luettu 23.3.2012. <http://www.tunturisusi.com/hirvet/hirvi.htm>

Virtuaalisuo. 2007. Luettu 6.3.2012. <http://agl.cc.jyu.fi/visu/index.php?id=1>

Vähätalo, L. & Ruotsalainen, M. 1996. Metsästä elämyksiä. Opas metsämatkailupalvelun tuottamiseen. Helsinki: Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio.

Yrttitarha. Kansanperinne. Luettu 6.3.2012.

<http://www.yrttitarha.fi/tietopankki/kansanperinne/index.html>